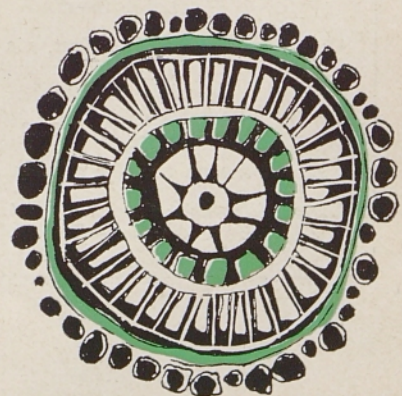
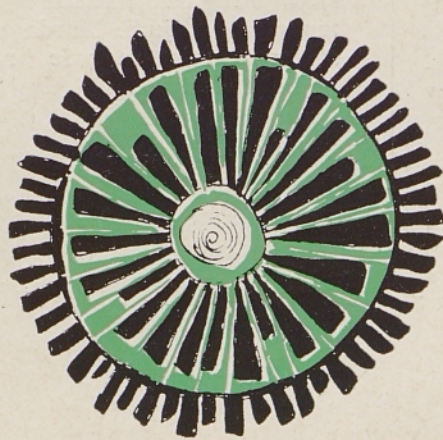
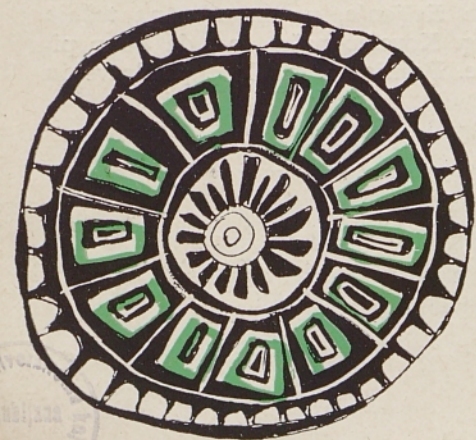
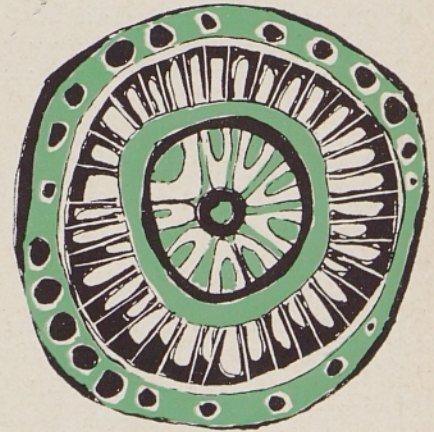
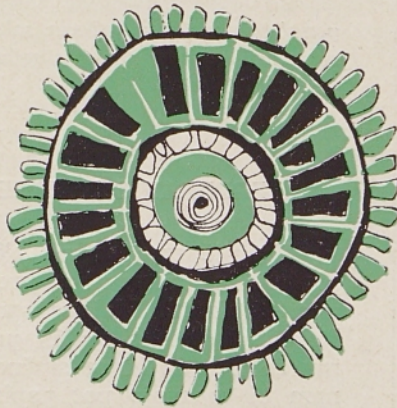
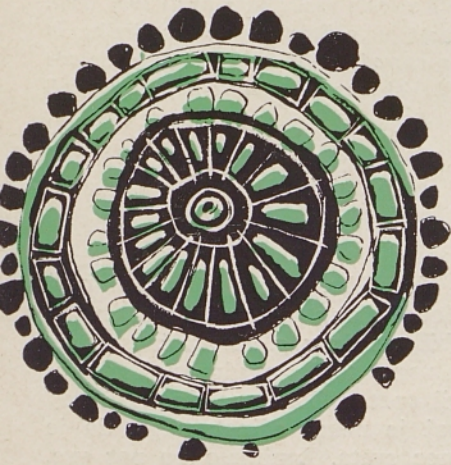
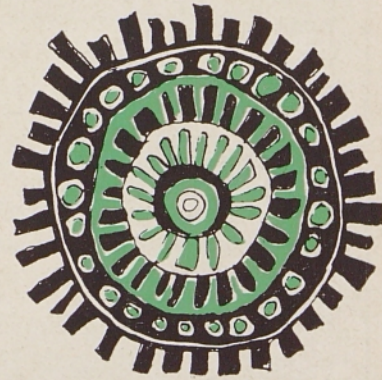
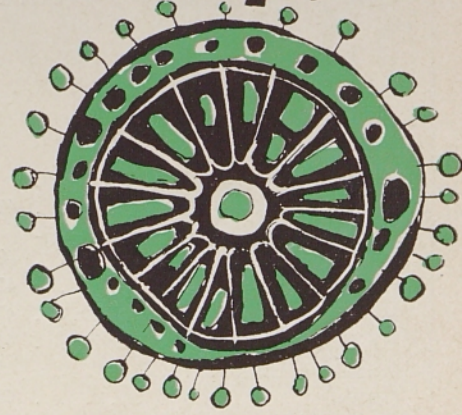
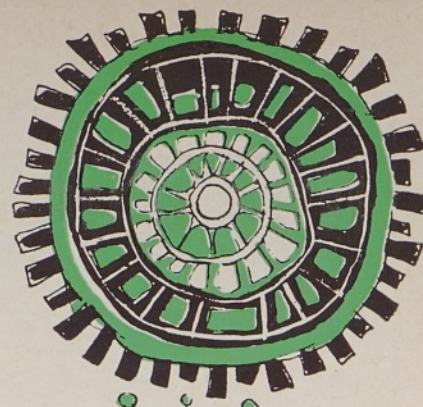

mladika

4

VSEBINA

Dr. M. P.: Prispeli smo do usodne in odločilne točke	41
John Kennedy o poslanstvu duhovnega dela	42
J. p.: Prvi maj	42
Maks Sah: Poslednje ustoličenje	43
Po društvih in klubih: Bazovica	44
Grenek spomin	45
Opčine	46
Gorica	47
Premiera SG	48
Janez Belej: Nekaj dni po Afriki	45
Zora Saksida: Tujci povsod	49
Kaj pravite vi? Odgovarja Lojze Škerl	50
a. P.: Tresli so se zidovi	53
Aleksej Markuža: Zdravica	53
Dr. J. Lenček: Moj prosti čas	54
Marija: Bodimo lepo in okusno oblečene	54
Jože Peterlin: Radio se seli	56
B. M.: Nekaj beležk o Ivanu Mraku	57
Vladimir Vremec: Razgovor z Levom Detelo	58
Razstava sodobne slovenske umetnosti v zamejstvu	60
Nove knjige:	60

Uredil
JOŽE PETERLIN

Zunanja oprema
Klvdij Palčič

Revijo izdaja uredniški odbor:

Stanko Janežič, Franc Mljač, Sergej Pahor, Jože Peterlin, Maks Sah, Lojze Škerl, Drago Stoka, Češčet Marija in Silvan Kerševan

Odgovorni urednik:
Dr. Lojze Škerl

Uredništvo in uprava: Trst, via Donizetti 3, tel. 23-779 — Poduredništvo v Gorici: SKAD

Čekovni račun: 11/7019

Registrirana na sodišču v Trstu št. 193

Tiska tiskarna »Graphis«, Trst, ulica Sv. Frančiška 20 — Tel. 29-477

DOM V SKEDNJU

Slovenci v Skednju so končno dobili svoj dom. Kratko poročilo, ki ga prinašamo, nikakor ne more zadosti poudariti velikega pomena in velikega dogodka, ki pomeni za Slovence v Skednju. S svojimi dragimi rojaki v tem našem prednestju se iz vsega srca veselimo sreče, ko so lahko odpili vrata mladini in tudi ostalim Skedenjem. Poročilo o tem dogodku se glasi takole:

V nedeljo 12. aprila ob 11. uri se je vršila otvoritev škedenjskega doma. K otvoritvi so bili povabljeni razni predstavniki tržaškega in goriškega kulturnega sveta. Najprej je mala Nadja Srebrnik s kratkimi besedami pozdravila gospo Gregorič, se ji zahvalila za njeno velikodušnost (gospa je namreč škedenjskemu društvu podarila hišo) ter ji podarila šop cvetja. Nato je v imenu mladine spregovoril študent Klavdij Živec, ki je med drugim poudaril misel, da bodo imeli odslej mladi ljudje v Skednju prostor, kamor bodo lahko zahajali. Povabil je škedenjskega župnika, naj blagoslovi dom. Tudi g. župnik je poudaril važnost takih prostorov, ki so ne samo koristni, ampak tudi neobhodno potrebni.

Po blagoslovitvi je spregovoril g. Jakomin, ki se je najtopleje zahvalil vsem prisotnim in odsotnim za njihovo dragoceno pomoč, pa tudi tistim, ki jih ni več med nami, a ki so dali svoj prispevek za uresničitev te velike zamisli. Za njim je povzel besedo prof. Ivan Theuerschuh, ki je v imenu tržaškega Katoliškega sveta pozdravil vse prisotne in povabil starše, naj pošiljajo svoje otroke v ta dom, kjer se bodo naučili marsikaj lepega in dobrega.

Gorico je zastopal g. Maks Komac, ki je prinesel pozdrave tamkajšnjih kulturnih organizacij, in voščil škedenjskim Slovincem mnogo nadaljnega uspeha. Nazadnje je spregovoril msgr. Jakob Ukmar, ki je tudi poudaril važnost takih prostorov ter dejal, da bi morala vsaka fara imeti svoj dom, ki naj služi za kulturno izobraževanje, za gojitev materinega jezika in pesmi, pa tudi za pošteno zabavo in razvedrilo. Njegove ganljive besede so marsikateremu privabile solze v oči. Vsi smo bili zadovoljni, da je tudi on prišel k otvoritvi.

POZDRAV S KOREJE

Zadnjič smo se zahvalili g. Kovačiču, ki se je odzval naši prošnji in prispeval s prof. Globočnikom za naše prostore v ulici Donizetti. Zdaj pa smo dobili pozdrav g. Kovačiča s same Koreje. Odšel je tja in pošilja vsem tople pozdrave. Tudi mi mu želimo, da bi se srečno vrnil spet v Združene države in da nam bi to svojo pot popisal, saj je nekaj edinstvenega, da je zaneslo Slovence tudi na ta konec sveta. Zanimalo bo nas vse, kako on gleda na tamkajšnje življenje, na navade, na težnje tamkajšnjih ljudi. Morda bo g. Kovačič našel čas, da bo popisal svoje vtise za naše brave. Pošiljamo mu lepe pozdrave in najboljša voščila.

Posamezna številka Mladike stane 150 lir, po pošti 170 lir. Celoletna naročnina (10 številčk) 1500 (1700) lir. Naročnina za ves letnik v Ameriki stane 4,5 dol. Naročnina za ves letnik v Avstraliji 3 funte.

PRISPELI SMO DO USODNE IN ODLOČILNE TOČKE

Slovenska manjšina v Italiji je sicer nujno vključena v splošni življenjski tok svojega okolja, kot manjšina pa ima tudi svoje lastno življenje. To življenje se ravna po svojstvenih zakonih s pravicami in dolžnostmi, ki jih je izvrstno prikazal Janez XXIII. v okrožnici »Mir na zemlji«. Okrožnica pravi, naj bo manjšina most med različnimi izročili ter ustanovami. Pravi pa tudi, da je hud prestopek zoper pravičnost vse, kar se naredi zoper narodno manjšino z namenom, da se zatre njena življenjska sila, zlasti če takšno postopanje meri na uničenje manjšine. Država je dolžna prispevati k človeškemu razvoju manjšine z učinkovitimi ukrepi za dvig njenega jezika, kulture, navad in običajev, gospodarskih virov in gospodarske pobude.

Ne vem, če so imeli zakonodajavci dovolj pred očmi ta načela, ko so sestavljali posebni statut za deželo Furlanija-Julijska Benečija. V njem namreč ni določeno, naj bo slovenski manjšini zagotovljeno zastopstvo v deželnem svetu, kot je na primer zagotovljeno nemški manjšini na Južnem Tirolskem. Vse velike stranke, ki so zastopane v parlamentu, so mislile le nase.

Toda slovenska manjšina mora biti zastopana v deželnem svetu, ker bi sicer nastal vtis, kakor da je ni. Zastopana tako, da izvoli svoje zastopstvo sama, na lastni listi, ne na listah italijanskih ali mešanih strank, na primer na listah Italijanske komunistične partije ali Italijanske socialistične stranke. Ti stranki (omenjam samo ti, ker na drugih ni slovenskih kandidatov) ne moreta predstavljati in zastopati slovenske narodne manjšine, kakor tudi nikomur ne pade na um, da bi mogla kakšna stranka iz pripadnikov manjšine predstavljati italijansko večino. Vsedržavne italijanske stranke lahko kažejo do naše manjšine razumevanje, lahko jo podprejo, predstavljati in zastopati pa je ne morejo.

Iz tega izhaja važen zaključek za slovensko manjšino v Italiji. Če hočemo imeti lastno politično organizacijo, naj po možnosti presega ozek strankarski okvir, čeprav seveda ne sme nedemokratično izključevati obstoja svetovnonazorsko ali politično različnih struj, odnosno organiziranih skupin.

Kakor je znano, so vse obstoječe slovenske demokratične politične organizacije na Tržaškem omogočile enoten nastop za izvolitev zastopstva in predstavništva slovenske narodne manjšine s Skupno slovensko listo. Za izvolitev slovenskega zastopstva v bodočem deželnem svetu pa sta se vodstvi Skupne slovenske liste in goriških demokratičnih Slovencev (SDZ) sporazumeli o enotnem nastopu v tržaškem in goriškem volilnem okrožju. V obeh okrožjih je predložena skupna slovenska lista, ki ima za znak lipovo vejico ter dvojezični napis »Slovenska skupnost«.

Če hoče lista Slovenske skupnosti poslati v deželni svet vsaj enega slovenskega zastopnika, mora dobiti na Tržaškem in Goriškem okrog deset tisoč glasov. Na osnovi podatkov o izidih prejšnjih volitev to lahko dosežemo, če bodo slovenski volivci res razumeli važnost deželnih volitev, izpolnili svojo dolžnost ter dali svoj glas listi »Slovenske skupnosti«. Vsakdo se mora zavdati, kako porazno bi bilo, če naša manjšina ne bi bila zastopana v deželnem svetu. Če bi bil kakšen Slovenec izvoljen na listi kakšne vsedržavne italijanske stranke, bi zastopal tisto stranko, ne pa slovensko manjšino. Zato je res potrebno, da vsi Slovenci glasujemo samo za listo Slovenske skupnosti.

JOHN KENNEDY

O POSLANSTVU DUHOVNEGA DELA

»Ustvarjanci duhovnih zakladov prispeva-
jo neprecenljiv delež narodni veličini. Kaj-
ti oni odločajo, ali nas bo sila obvladala
ali pa jo bomo mi. Naša narodna moč je
zelo važna! Toda prav toliko vrednost ima
duh, ki nas oblikuje in nadzira. Kadar sila
vodi človeka v precenjevanje, takrat ga pe-
sništvo opozarja na omejitve, kadar sila
maliči človeka, ga pesništvo čisti... Kajti
umetnost ustvarja temelje človeške resnice,
vogelni kamen za našo sodbo... Umetnik
postaja na ta način najvišji izraz naše na-
rodne duše, ko zvest lastni viziji odbija vse,
kar je človeštvu nevarno... Zato je umet-
nik osamljena osebnost. Kakor pravi Frost,
je umetnik „kot ljubavnik, ki je v vednem
sporu s svetom“. Pogosto mora jadrati pro-
ti tokovom časa in to pri ljudeh ni priljub-
ljeno... Zato se mi zdi za bodočnost moje
domovine zelo važno, da naša civilizacija v
celoti prizna vlogo umetnika v našem sve-
tu. Družba mora preskrbeti, da bo umetnik
svoboden, ko bo sledil svojim vizijam in
naj te gredo, kamor hočejo... V svobod-
nem svetu umetnost ni orožje in se ne
vključuje v ozračje polemik in ideologij.
Kajti umetniki niso inženirji duš... Kadar
umetnik služi viziji svoje resnice, služi naj-
bolj svojemu narodu. Če se pa družba od-
makne od umetnika, takrat ji po besedah
Roberta Frosta ne ostaja ničesar, za čimer
bi se mogla ozirati s ponosom in nima pred
seboj nič, na kar bi se mogla zanašati z
zaupanjem. Pred nami je velika bodočnost
Amerike! Naša vojaška sila se bo merila z
našim moralnim bogastvom. Bogastvo duha
se bo kosalo z našo modrostjo, naša sila
bo tekmovala z našimi nalogami. Takrat se
naša domovina ne bo bala stvaritev milosti
in lepote, ki bodo prevevale vso našo oko-
lico. Amerika bo cenila dela umetnosti, ka-
kor ceni dosežke trgovine in industrije. Vr-
hovi umetniških stvaritev bodo odpirali ši-
roka obzorja vsem našim rojakom. Taka
Amerika ne bo uživala ugled samo zaradi
moči in sile, ampak zaradi stvaritev svojih
umetnikov in kulturnih oblikovavcev.«

Razvoj politične in narodnostne usmerjenosti slovenske na-
rodne manjšine v Italiji je prispel do usodne ter odločilne točke.
Nekateri vodilni ljudje, ki so se bodisi sami bodisi na namig od
drugod vključili v Italijansko komunistično partijo ter Italijansko
socialistično stranko, kamor vabijo tudi druge Slovence, so spro-
žili nacionalno-politično ločitev duhov, ki utegne imeti izredno
kvarne posledice za obstoj naše manjšine. Nastala sta dva tabora:
slovenski tabor in tabor prebežnikov v vsedrjavne italijanske stran-
ke. Ta ločitev duhov nima nič skupnega z lojalnostjo naše manjši-
ne do italijanske republike. Slovenski tabor je do nje lojalen,
vestno izpolnjuje vse svoje dolžnosti, terja pa tudi svoje manjšin-
ske pravice, kakor jih našteva okrožnica »Mir na zemlji«. Pred-
vsem hoče ohraniti našo narodno samobitnost, katero zdaj sprav-
lja v nevarnost še tabor slovenskih prebežnikov v vsedrjavne ita-
lijanske stranke. Takšna politika namreč nujno vodi do počasne
potopitve slovenske manjšine v večinskem morju. Nevarno je, da
bi prebežniki sami prostovoljno omogočili tisto, česar fašizem
dvajset let ni mogel doseči s silo.

Na deželnih volitvah dne 10. maja se bo položaj precej iz-
kristaliziral. Če bomo na listi Slovenske skupnosti izvolili lastno
predstavništvo v deželni sveč, bomo izpričali, da hočemo ostati
Slovenci.

Dr. M. P.

PRVI MAJ

Prvi maj je poseben praznik naše sreče in zadovoljstva. Odlo-
žili smo motiko, žago, nehali smo streči stroju v tovarni, odložili
smo šolsko knjigo in vsaj začasno zapustili laboratorije in preda-
valnice na univerzi. Množice delavnih ljudi proslavljajo praznik
dela.

Ko smo delo za trenutek zapustili, se zavedamo, kako nekaj
neizmerno velikega in lepega je. Kako prazno in brezsmiselno bi
bilo naše življenje brez dela. Kje in kako bi živeli, če ne bi sebi
in svojim najbližjim z delom omogočati življenja! Kako dol in
pust bi bil dan brez dela!

Delo je naša sreča in naša dolžnost. Ko včasih srečujemo to-
liko brezdelja, mislimo na zapravljeni čas. Posebno mnogo mladih
ljudi premalo resno dela. Koliko postopanja in koliko brezkorist-
nega govorjenja!

In vendar je prav mladost čas dela, priprave na življenje.
Toliko mladih sil spi in se zato priprava in usposabljanje za stro-
kovno delo v življenju vleče v nedogled.

Kdor je zdrav, naj dela! Delo nam prinaša vedno uteho in
zadovoljstvo. Mladim narekuje dolžnost, da delajo — to je dolž-
nost do staršev in do narodne skupnosti, ki čaka usposobljenih
ljudi.

Prvi maj praznujemo zato kot resnični praznik dela, ki nam
prinaša veselje in zadovoljstvo. Praznik dela je praznik mladih
delavnih ljudi, ki stopajo v življenje. In je praznik utrujenih rok,
ki so s skrbnostjo in vestnostjo dolga leta gradile bodočnost sebi
in bližnjemu.

Vsem delavnim ljudem ob orodju in ob strojih, vsem ob knji-
gah in epruvetah želimo za prvi maj mnogo uspehov in mnogo
notranje sreče — v delu.

j. p.

POSLEDNJE USTOLIČENJE

ŠAH MAKS

Radovednemu turistu, ki potuje iz Celovca proti Št. Vidu ob Glini, že nekaj kilometrov izven mesta vzbudi pozornost mogočna cerkev Gospe Svete in nekaj sto metrov dalje ob isti cesti, pod košatim drevjem zagrajen prostor, v katerem je mogočen dvosedežni kameniti presto! Vrsta avtomobilov, ki se ustavljajo ob gaju, neugnani fotografi in živahni pogovori v vseh mogočih jezikih vzbujajo pozornost mirnega slovenskega pešca, ki po obisku Gospe Svete, obišče obvezno še ta prostor nekdanje slave. Po tem obisku mu še pohiti pogled proti griču, kjer je nekoč stal Krnski grad, danes pa tam sameva le skromna cerkev.

V vznožju Krnskega gradu je do leta 1862 stal na travniku knežji kamen, preprost vrhnji del rimskega stebra, ki sedaj stoji na levi strani v veži celovškega muzeja. Poleg tihih prič: temeljev knežjega dvora še iz frankovske dobe, krnske cerkve, Gospe Svete, vojvodskega prestola na nekdanjem mestu in knežjega kamna v celovškem muzeju ter srednjeveških zapiskov marljivih kroničarjev, ni ostalo ničesar več v nekdanjem ustoličenju in karantanski demokraciji.

Zadnje ustoličenje po starem običaju se je še izvršilo 18. marca 1414, ko so umestili za koroškega vojvodo Ernesta Železnega. Letos poteka 550. obletnica tega dogodka, ki nima para nikjer na svetu.

Ustoličenje je bilo v najstarejši dobi pristen izraz demokracije, polno simbolike in preprostosti. Točno določen in po tradiciji dosleden način je po izgubi knezov iz domačih vrst, doživel toliko sprememb, da je ob svojem zatonu bil le še zunanji izraz prevzema oblasti nad deželo, obenem pa tujim vojvodom nadležna in poniževalna cerimonija. Najdalj so ohranili le še poklonitev pri vojvodskem prestolu, ker je šlo za koristi plemstva.

Obred umeščanja koroških vojvod sega v prve začetke slovenske kolonizacije Karantanije. V Krnskem gradu nad Gosposvetskimi poljem je bilo središče kneževine alpskih Slovencev, ki so se rešili obrske vrhovne oblasti in se priključili Samovi vseslovanski državni zvezi. Po Samovi smrti se je Karantanija še obdržala kot samostojna kneževina. Iz srede VIII. stoletja zanesljivo vemo, da so vladali Karantancem knezi Borut, Gorazd in Hotimir. Salzburško poročilo o »Spreobrnitvi Bavarcev in Karantancev« nam zanesljivo poroča, da so Karantancem na prošnjo Bavarci poslali, s frankovskim pristankom kneze in tem so potem Slovenci sami podelili knežjo čast. Zakaj so Bavarci na prošnjo in s frankovskim pristankom poslali Slovence kneze? Vir o »Spreobrnitvi Bavarcev in Karantancev« nam malo preje poroča, da so se Karantanci obrnili k Bavarcem za pomoč proti Obrom. Bavarci so jim pomoč dali in Karantanci so stopili z Bavarci in preko teh še s Franki v politično-pogodbeno razmerje. Da to ni bilo kako podložniško razmerje, nam dokazuje kronika »Boice gentis annalium«, ki nam v 40. poglavju zatrjuje... »ducisque titulum Pipinus Chetimaro concessit, adempta regis appellatione...« torej nič manj kot kraljevski naslov je frankovski kralj Pipin dovolil knezu Hotimirju. Karantanski Slovenci so torej imeli domače kneze in so jim sami podeljevali kneževstvo. Tako je trajalo do leta 819, ko so zgubili kneze iz svojih vrst, ker so se pridružili protifrankovskemu uporu Ludovika Posavskega.

Po smrti vsakokratnega kneza je nastopilo brezvladje. Tedaj so nastopili kosezi, ki so na veči izvolili enega izmed vrstnikov za sodnika. Ta je imel čast, da je umestil novega kneza na knežjem kamnu. Kosezi so bili družbeni sloj, ki je bil pomemben v staroslovanski družbi. Bili so ugledni možje, svobodnjaki »boni homines«, kot jih pozna komunalni red svobodnih mest. Vloga kosezov se je vidno pokazala le pri umeščanju novega kneza na Gosposvetskem polju. Spočetka so kosezi verjetno bili tudi svetovavci kneza, niso pa živeli na knezovem dvoru temveč na svojih posestvih. Z nastopom Frankov se je del kosezov vključil v plemstvo in se potujčil, ostali pa so še povezani s knezi.

Kljub številnim poročilom o umeščanju koroških vojvod nam ni ohranjen noben obrednik. Različna so tudi poročila kronik in opisov, ki izvirajo iz najstarejših časov, od nastanka spisa o »Spreobrnitvi Bavarcev in Karantancev« iz IX. stoletja pa do XVI. stoletja, ko predstavlja poročilo koroških deželnih stanov uradni zapisek o ustoličenju.

Med mnoge vire spada tudi poročilo, ki nam ga podaja Enea Silvio Piccolomini, ki je bil med leti 1447 do 1449 tržaški škof in od leta 1458 do 1464 papež Pij II. Enea Silvio Piccolomini se je rodil v Corsignanu pri Sieni 18. oktobra 1405. Nadarjeni Enea je najpreje študiral v Sieni pravo in slovstvo, nato pa nastopil pot škofijskega tajnika in prepotoval Srednjo Evropo v najrazličnejših poslanstvih. Leta 1442 je nastopil službo tajnika pri nemškem cesarju Frideriku III. in se odločil, da bo sledil habsburški zvezdi. Leta 1446 je postal duhovnik in vršil pomembno vlogo poslanika med papeškim dvorom in cesarjem. Piccolomini je bil izrazit humanist in izredno nadarjen. Številna potovanja so mu nudila priložnost, da je razširil svoje obzorje.

Slovence je poznal kot tržaški škof, kot papež pa je ustanovil leta 1461 ljubljansko škofijo. Sadove široke razgledanosti, zgodovine in zemljepisa je zbral v zgodovinsko-zemljepisni zbirki, ki je izšla v italijanskem jeziku pod naslovom »La discrizione del Asia et Europa, di papa Pio II.« tiskano v Benetkah leta 1544, v latinskem jeziku pa pod naslovom: »Aeneae Sylvii Piccolominei, pii II. papae«, »Opera geographica et historica«, Helmstadii a. 1699.

Letos se spominjamo 500 letnice smrti tega velikega humanista in Trst mu pripravlja primerno proslavo.

V 20. poglavju omenjene knjige nam Piccolomini piše o umeščanju koroških vojvod tole:

»Kolikokrat nastopi vlado novi vojvoda dežele, opravijo slavnost, o kakršni se ne sliši nikjer drugje. Ne daleč od mesta Št. Vid se vidijo v prostorni dolini ostanki starega mesta, čigar ime je izbrisala davnina časa. V bližini se dviga med široko raztezajočimi se travniki marmornat kamen. Tega zasede kmet, ki mu pripada to opravilo v rodbinskem nasledstvu po dednem pravu. Na desni stoji poleg mršav bik črne barve, na levi po enaki suhoti spačena kobila. Okrog njega je številno ljudstvo in vsa kmečka množica. Tedaj pride iz druge strani travnikov vojvoda. Okrog ga obdajajo plemiči v škrlatu. Pred njim je prapor in znaki vojvodstva. Goriški grof, kot palatinski grof, hiti naprej pred dvanajstimi manjšimi prpori. Slede ostali uradniki. Nihče se v tem spremstvu ne zdi nevreden časti, razen vojvoda sam, ker nosi na sebi kmečki izraz. Kmečka mu je obleka, kmečki klobuk, čevlji in palica, ki jo nosi v rokah,

kaže na pastirja. Ko ga kmet s kamna zagleda prihajati, zakliče v slovanski govoricici (sami Korošci so namreč Slovani). Kdo je ta, čigar tako ponosen prihod vidim? Okrog stoječi odgovore, da prihaja vojvoda dežele. Tedaj on: Ali je pravičen sodnik, ki išče blaginjo domovine, svobodnega rodu, vreden časti? Ali je častivec in branivec krščanske vere? Odgovore vsi: je in bo. Spet on: Vprašam torej, s kakšno pravico naj me odstrani s tega sedeža. Goriški grof naznani: S 60 denarji odkupi od tebe to mesto. Te živali bodo tvoje in pokaže na bika in kobilo. Tudi vojvodova oblačila, ki jih je malo prej slekel, boš dobil in tvoja hiša bo svobodna in brez dajatev. Ko je to povedano, zapove kmet vojvodi, ko mu da lahen udarec, naj bo dober sodnik, in se umakne s prostora, ko se vzdigne in živali popelje s seboj. Vojvoda pa se obrne, ko se vzpne na kamen, vihteč v roki goli meč, na vse strani, obetajoč ljudstvu pravično sodbo. Praviijo, da pije tudi mrzlo vodo, prinešeno v kmečkem klobuku, kakor da bi obsojal rabo vina. Nato se napoti k Gosposvetki cerkvi, ki leži na bližnjem griču in nosi ime svete Marije in je bila po izročilu škofijska. Ko so tam dovršena sveta opravila, odloži vojvoda kmečko obleko in obleče vojvodski plašč. In ko sijajno obeduje s plemiči, se vrne na travnike in tam sedeč, da sodi, izreka pravico prosečim in podeljuje fevde...

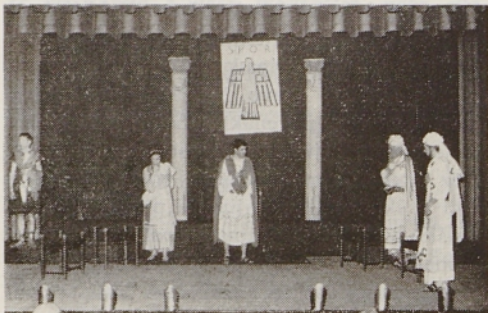
Piccolomini ne veže gornjega opisa na nobeno osebno ustoličenje, ampak je zgolj opis, kakor ga je slišal, ko je bil spomin na ustoličenje še zelo živ.

Pomembna je Piccolominijeva ugotovitev, ko izrecno pravi, »da je to slovesnost, o kakršni se ne sliši nikjer drugje.« Isto ugotovitev ponavlja dvesto let kasneje pravni zgodovinar Francoz Jean Bodin, da je to »obred, ki ni na svetu para.«

Vsi, ki so se s tem vprašanjem bavili, ugotavljajo, da oblasti novemu knezu ni izročal kak plemič, temveč ugleđen kmet - kosez, da se je obred vršil v slovenskem jeziku, ki je jezik domačinov.

V tem jeziku se je vršilo ustoličevanje tudi v času, ko knezi niso bili več iz domačega rodu ampak tujci, Nemci. Tujim knezom je obred postal polagoma nadležen, zlasti še kmečka obleka, da bi sedeli na kamnu in vodili živinčeta. Ko so leta 1363 Habsburžani dobili Tirolsko, je tirolsko grofovstvo in koroško vojvodstvo bilo združeno v eni sami osebi. Pozneje pa je čast koroškega vojvode prešla na cesarje. Zato preprostega obreda ni bilo več. Ostala je le še podelitev fevdov in leta 1651 so se koroški stanovi zanjikrat poklonili vladarju pred vojvodskim prestolom.

Umeščanje koroških vojvod je le še zanimiv spomin, ki priča na čas, ko so si naši predniki sami volili svojega kneza in pri tem peli ob živahnih kresovih, ki so oznanjali deželi, da ima zopet vladarja po božji in ljudski volji. Tako je bila nekoč Karantanija zibel in luč demokracije sredi tujega fevdalizma.

»Zakaj ste mi privedli tega človeka?« — Prizor iz »Procesa«

BAZOVICA

Nekoč so se ljudje po naših vaseh zbirali po hišah in si ob preji pripovedovali pravljice. Danes tega ni več. Kljub temu pa se Slovenci še vedno radi zbiramo in predemo nit kulturne izobrazbe.

V Bazovici se zbiramo v naši prenovljeni dvorani z namenom, da vedno kaj novega slišimo od ljudi, ki so razkropljeni širom po svetu. Od lanskega septembra pa do danes smo prepotovali, čeprav samo s slikami, skoro ves svet.

Spoznali smo prof. P. Stanislava Pavlina, ki že 27 let deluje na Japonskem in Kitajskem. Pokazal nam je slike iz življenja Kitajcev v Hong-Kongu in Makau. Govoril je o svojem delovanju med temi ljudmi. Predavanje je poživil z registracijo nekaterih pesmi, ki so jih zapeli njegovi gojenci.

Kmalu nato smo na platnu videli naše izseljence v Avstraliji. Slike nam je pokazal dr. Mikula, ki deluje med tam živečimi Slovenci.

Za časa papeževnega romanja v sveto deželo nas je obiskal g. Dušan Jakomin, ki je prepotoval Palestino. Mnogo zanimivega nam je v zvezi s tem potovanjem povedal o značaju arabskega prebivalstva.

V Turčijo nas je popeljal fotograf Marjo Magajna. Pokazal nam je prelepe slike iz Carigrada in okolice in nam povedal mnogo zanimivega o svojem potovanju.

Pred kratkim smo imeli še dva slovenska večera s skioptičnimi slikami oz. s filmi. Pred tednom smo se seznanili z misijonskim br. Kerševanom in njegovim delom v Kongu. Pokazal nam je dva filma o delovanju belcev, misijonarjev med zamorci, ki so se kulturno komaj začeli razvijati. Škoda, da sta bila filma v francoščini in je moral zato br. Kerševan vse razlagati.

Iz Afrike smo pred nekaj dnevi zopet prišli v Evropo in sicer na Švedsko in Norveško. Dr. Rafko Dolhar nam je pokazal svoje slike s potovanja po severni Evropi. Obljubil nam je, da nas prihodnjo jesen popelje — v slikah — na gore.

V naši dvorani pa nismo videli samo slik, ampak tudi igravce na odru. To so bili požrtvovalni fantje in dekleta z Opčin, ki so nam na pustni četrtek nudili zabaven večer s tremi burkami: Pri čevljarju, Jaz hočem živeti, in Srečni utopljenec.

Poleg zabavnih, smo imeli tudi vzgojne večere. V ta namen smo predvajali tri odlične filme za mladino in za odrasle. Prvi z naslovom Zaročenca — v režiji E. Olmija — je prikazoval življenje dveh mladih ljudi, katerima je bila potrebna oddaljenost, da sta se zblížala in ustvarila družino.

Globoko smo doživeli drugi film: Na pragu življenja — Ingmarja Bergmana. Film je obravnaval najnežnejši problem človeškega življenja - materinstvo, ki je posebno

NEKAJ DNI PO AFRIKI

mlademu človeku veliko nudil. Po filmu nam je čudovito lepo govorila gospa Beličičeva.

Ta dva filma je združil v celoto tretji z naslovom *Studenec device*. Film prikazuje nasilje nad mladim dekletom in vsebuje klic po odpuščanju, ter poglobitvi v duhovno življenje človeka. Jedrnate in globoke opombe k filmu je podal prof. V. Beličič.

Kot vidite smo imeli priliko prisostvovati mnogim zabavnim in poučnim večerom. Mirno lahko rečemo, da je bila zadnja zima pri nas kulturno razgibana.

Meri Brce

GRENEK SPOMIN

22. marec bo za vse Bazovce mnogo let dan žalovanja. Ta dan sta letos izgubila življenje dva dobra, delavna in poštena fanta, ki sta mnogo lepega obetala družinama, vasi in skavtski družini. Cesta ju je neizprosno vrgla v večnost.

22. aprila zvečer so se skavti zbrali ob navzočnosti žalujočih staršev in mnogo vaščanov k sv. maši zadušnici. Po maši so se zbrali v začasnem skavtskem sedežu ob skromnem, a ličnem spominku, ki so ga naši fantje postavili že trem umrlim skavtom (prvi je umrl Svetko Grgič pri vojakih v Caserti pred tremi leti). Skavt Karel Mezgec je ob tej žalostni priliki spregovoril:

Mesec je že potekel, odkar smo položili v prerani grob trupli naših prijateljev in bratov Klavdija in Stojana. Bolest še vedno razjeda duše njunih svojcev. Tudi za nas, skavte in prijatelje je spomin na njih še vedno tako živ kot na dan njunega pogreba. Naša mlada narava, polna upanja v bodočnost, nas sili, da pozabljamo žalostne trenutke. Bolj kot kdajkoli prej se sedaj družimo, da bi skupaj uživali veselje. Toda ravno tedaj, ko je naše veselje na višku, se zavemo odsotnosti dveh naših bratov in prijateljev. Kje sta, da ju ni med nami? Kako to, da se tu z nami ne smejeta?

Nočemo razumeti žalostne resnice; upiramo se kruti stvarnosti, ki nam postavlja pred oči dva bela, čisto nova križa. Ni mogoče, trdi srce. Toda razum nam pravi, da je tako res. Vsi mi to slutimo, toda bojimo si drug drugemu to priznati. Le tu in tam kdo izmed nas potihoma omeni njuni imeni in zopet obmolknje. Le sami zase si upamo o tem razmišljati. Kako bridko je spoznanje o človeški minljivosti. Smrt je neizogibna. Vsak trenutek, vsak dan smo ji bliže. Z vsakim korakom se približujemo trenutku, ko bomo položili na tehtnico naše življenje. Nihče izmed nas ne ve, kje, kdaj, in kako bo nastopil ta trenutek.

Prerani smrti naših dveh prijateljev in našega četovođe Svetka nam to dokazujejo. Ali bomo mi na ta trenutek vedno pripravljeni?

Dragi bratje skavti! Ljubezen, ki nas je vezala na Klavdija in Stojana ter Svetka naj se ne konča ob njihovem grobu. Naša ljubezen naj gre preko smrtnih ostankov, naj živi ob misli na njihove duše. To naj bo vez, ki naj nas druži z njimi. Ohranimo svoje brate v blagem spominu. V ta namen smo se danes zbrali, da jim postavimo v našem začasnem sedežu skromen spominek. Ti klobuki in te slike treh mladih obrazov nam bodo molče govorile o globokem pomenu našega gesla: BODI PRIPRAVLJEN!

Sairimotorno reakcijsko letalo nas je v manj kot dveh urah preneslo iz glavnega mesta Južne Rodezije, Salisbury, v Johannesburg, trgovsko središče republike Južne Afrike.

Do odhoda v Basutoland je bilo le še dva dni; uporabil sem ju za počitek, deloma pa za obiske pri znancih v Pretoriji in Johannesburgu. Ogledali smo si tudi veliko novo bogoslovno semenišče, zgrajeno za afriške goboslovce v Hamanskraalu, kakih 40 km severno od Pretorije. Pri mizi in ob večerih pa smo pretresali razna pereča vprašanja, ki jih v Južni Afriki prav gotovo ne manjka.

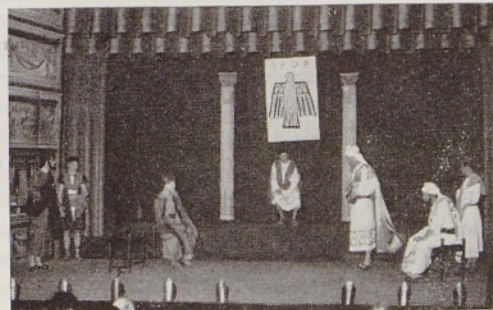
KRATKA ZGODOVINA BASUTOLANDA

Preden začnem z opisovanjem potovanja po Basutolandu, se mi zdi primerno, da bravce na kratko seznanim z zgodovino in s prebivavci dežele.

Angleški protektorat Basutoland meri le nekaj nad 30.000 kv. km. Večina dežele je hribovitega značaja. Mogočna reka Orange ima svoje izvire v Basutolandu, odkoder dobi tudi svoje prve pomembnejše pritoke. Deželo od vseh strani obdaja republika Južna Afrika, od katere jo loči na vzhodu in na jugu gorovje Drahensberg, dočim je proti zapadu dežela precej odprta; v precejšnji dolžini teče meja med obema državama po reki Kaledon.

Zgodovina Basutolanda ne seže daleč v preteklost. V drugi polovici 17. stoletja so nekatera plemena Sotho iskala zatočišče v hribih današnjega Basutolanda, ko so se morala umikati pred močnimi in dobro organiziranimi četami kralja Ngunia. Basutci — tako bomo odslej imenovali prebivavce — so našli na gorskih planotah različna plemena Bušmanov, katera so pa deloma pobili, ostala pa so pregnali proti zapadu v bolj puste kraje. Le maloštevilni Bušmani so ostali v Basutolandu in so se počasi pomešali z Basutci. Bušmani prebivajo kot samostojno pleme le še v pustih predelih zahodne Južne Afrike. Njihov način življenja je zelo primitiven in za misijonsko delo so skoraj popolnoma nedostopni.

Pred prihodom belcev so v Afriki domačini na splošno imeli navado, da so zmagovavci v vojski pobili vse moške in fante, ki so jim pač prišli v roke, dočim so žene, dekleta

Pilat si je umil roke

in otroci postali sužnji novih gospodarjev. Plemenske vojske so bile na dnevnem redu. Če je zmanjkalo v kraju paše za živino in drobnico, je poglavar oborožil vse moške in podali so se nad soseda. Če so zmagali, so jim poleg vsega premoženja, živine in pašnikov, padle v roke tudi žene in dekleta. Ako jim pa bojna sreča ni bila naklonjena, je nje same zadela žalostna usoda smrti in suženjstva.

Zato ni nič čudnega, če je bila Afrika do prihoda belcev prav redko naseljena, čeprav je podnebje zelo ugodno in v prejšnjih desetletjih tudi ni manjkalo divjačine in rib za hrano. Res pa je, da so hude tropske bolezni večkrat uničile cela plemena.

Predniki Basutcev pa so imeli tudi zelo težke čase. Sami so sicer prav lahko prepodili slabotne Bušmane, drugačna jim je pa predla v bojih z močnimi Zuluji. Že v začetku 19. stoletja je zulujski poglavar Šaka poskusil zavzeti Basutoland in napadi so potem trajali dolga leta; vendar so se Basutci prav junaško upirali Zulujcem, a so imeli zelo težke izgube.

Imeli pa so Basutci dva velika zaveznika: gore in konje. Prve so dobro poznali samo Basutci; samo njim so bili znani gorski prelazi in skrite gorske doline, v katerih so se utaborili in pripravljali za vojno. Žilavi konjički so ponesli bojevnike nepričakovano nad sovražnike, povzročili med njim zmedo in tako olajšali delo basutskim bojevnikom.

Konj je še danes v veliki časti med prebivavci Basutolanda. Skoraj ni hiše brez konja; seveda tudi misijonske postaje ne. Urne živali napravijo tudi do 100 km poti na dan in če ni poti ali stez, si kar sami utirajo pot preko strmih gorskih prelazov. Tudi žene, dekleta in otroci znajo prav spretno jezdit. Ko sem v gorski vasi hotel slikati družino, so me prosili, da bi tudi konj smel biti na sliki, »ker tudi on spada k družini«.

Kaj pa konj pomeni misijonarjem, bomo videli pozneje,

Da so bili številni in krvavi pohodi kralja Šaka brez pomembnejših in trajnih uspehov, je pripisati tudi prebrisanosti in diplomatski spretnosti basutskega poglavarja Mošeša. Temu je namreč po dolgih prigovarjanjih uspelo, da je združil basutska plemena in jih povezal v enotno vojsko; tako je mogel odbiti zulujske napade.

Nekako 25 km od glavnega mesta Maseru se dviga vrh Thaba Bosiu, se pravi Gora noči. Vrh gore je prav primeren za trdnjavo, in kralj Mošeša se je res utaboril na tej planjavi. Pod to goro so bili Zulujci premagani in leta 1831 je bila tam proglašena neodvisnost Basutolanda. Mošeš in njegov sin Letsie sta pokopana na vrhu gore. Gora je za Basutce sveti kraj.

Verjetno pa bi bil Mošeš končno le podlegel zulujskim napadom, če ne bi bila izbruhnila vojna med zulujskim kraljem Dnganejem in Evropejci. Ti so popolnoma zlomili zulujsko moč in so hoteli uničiti tudi Basutce. Boji med Buri, to je potomci nizozemskih naseljencev v Južni Afriki, in Mošešom so trajali več desetletij. Ko pa je končno basutski kralj uvidel, da se Burom ne bo mogel dalje upirati, se je obrnil na britanskega visokega komisarja province Cape in prosil, naj bi Basutoland postal kolonija britanske krone. Tako je dežela postala po pogajanjih in težavah, ki so trajala dolgo let, britanski protektorat, kar je še danes.

Basutci pripadajo skupini črncev Bantu. Ti prebivavci južne polovice afriškega kontinenta se zelo razlikujejo od ostalih afriških etničnih skupin (Semitov, Hamitov, Sudancev in Nilcev).

Po etničnih in po kulturnih posebnostih pa se Bantu zopet dele v tri velike skupine: zapadna, h kateri pripada pre-

po društvih in klubih na obiskih

OPČINE

V nedeljo, 19. aprila smo bili Openci spet veseli, ko smo povsem napolnili dvorano Manijanišča. Povabili so nas na prireditev openski dijaki, ki so z ostalo opensko mladino ustvarili že solidno jedro prosvetnih delavcev.

Prvi del prireditve je bil posvečen našemu domu. Narodna pesem in slike naših krajev so nas uvedle v prijetno domače razpoloženje. Ob vsaki novi barvni sliki na platnu se je sprožil komentar: To je tam... To je pa... O, kako lepo...

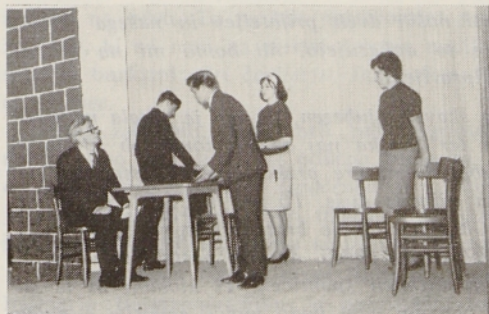

Godalni kvartet

Dramski prizor »Sosičev dom na Opčinah«, ki je sledil, pa nas je postavil naravnost sredi tega našega sveta in nam vsem v dvorani zastavil vprašanje: Kako je s tvojim domom? Ali ga v resnici ljubiš in se vanj srečen vračaš? Ali veš, da ti ga je zgradil tvoj oče in ti ga izročil, da ga boš čuval svojim otrokom?

Igravci so zelo dobro rešili svoje vloge, posebno Franco Žerjav, Anica Pregljeva, Karel Bajc, Janko Prešeren, pa Ziva Grudnova, Ivan Makuc in Jože Barič. Vsi so se potrudili in nas popolnoma prepričali in prevzeli.

Drugi del je bil namenjen razvedrilu. Najprej je godalni kvartet zaigral nekaj modernih ritmov, ki so seveda navdušili najbolj mladino, a tudi starejšim so bile melodije všeč. Edino še kaj domačega so si želeli.

Prizor iz igre »Sosičev dom na Opčinah«

po društvih in klubih na obiskih

Sledila je enodejanka »Strahovi v hiši«. Nekje straši, a za te strahove poskrbita dva iznajdljiva nepridiprava. V to hišo pa zaide neki profesor in začne se ples strahov. Vse se seveda srečno konča, razen da enega organizatorja strahov oplazi krogla prestrašenega profesorja. A ljudje se od srca nasmejejo.

Tudi v tej igri so izvrstno odigrali svoje vloge. Nepozaben je bil profesor Aleksandra Korošca, pa tudi drugi, kot Ivo Sosič, Anica Trento, Andrej in Miha Beličič, od

Prizor iz enodejanke »Strahovi v hiši«

srca smo se nasmejali joku Stanke Sosičeve. Igra je bila neprisiljena in živahna.

Nastop je z mladino pripravljala prof. Jože Peterlin. Za zaključek pa so udarili spet fantje po strunah in zaigrali še nekaj melodij.

Zelo veseli smo odhajali od prireditve. Zadovoljni smo bili, da se naš je toliko zbralo in zadovoljni, da je openska mladina začela delati in da je tako razgibala našo vas. Zelo bomo veseli, če bo pritegnilo to jedro še druge in jih res vključilo v športno združenje, v pevske skupine, pritegnilo na izlete in podobno, kakor imajo organizatorji v programu. Vsi Openci se bomo radi odzvali, ko nas bo naša mladina ponovno povabila. Želimo ji mnogo uspehov.

Ro

GORICA

Veliko zanimanje je vladalo v Gorici za koncert koroškega zbora »Jacob Gallus - Petelin«. V nedeljo dne 5. aprila smo imeli končno priliko, da smo v Katoliškem domu pozdravili njihov nastop. Kot vedno, so tudi tokrat koroški gostje privabili veliko število ljudi, saj je koroška pesem pri nas vedno zelo priljubljena, posebno še, če jo slišimo v originalni izvedbi.

Mešani zbor »Jacob Gallus - Petelin« ima svoj sedež v Celovcu, sestavljen pa je iz pevcev iz vseh krajev Koroške. Vodja zbora je dr. Fran Cigan. Predstavil se nam je s sporedom v dveh delih: vsega skupaj 22 pesmi. Prvi del je obsegal slovensko umetno pesem koroških skladateljev, drugi del pa je bil posvečen koroški narodni pesmi. Zbor je takoj osvojil občinstvo, posebno so ugajale koroške narodne pesmi, preproste in naravne v besedah in napevu. Koncert je pomenil lep uspeh za priljubljeni zbor, za dr. Cigana zadoščenje, za nas pa lep večer in mnogo užitka.

bivavstvo nekdanje francoske ekvatorialne Afrike, Kameruna, Angole in Konga; vzhodna, ki obsega prebivalce Tanganjike, Ugande in Severne Rodezije; k južni skupini pa spadajo prebivalci vsega ozemlja južno od velike reke Zambezijska.

Vseh Bantu je okrog 70.000.000, govore nad 200 različnih jezikov in narečij ter so povezani v številne plemenske skupine.

Osebo sem mogel spoznati le južno skupino, in sicer v Južni Rodeziji, v republiki Južni Afriki in v angleških protektoratih Basutoland, Swaziland in Bechnaland. Južna skupina pa se zopet deli v štiri glavne plemenske skupine: Nguni, Sotho, Venda in šangaan-Tsanga.

Basutci pripadajo skupini Sotho, ki ima okrog 3 milijone duš. Skupina Sotho pa se deli nadalje v južne Sotho, ki prebivajo v Basutolandu, v Svobodni državi Orange in v severno-vzhodnem delu province Cape; Tswana, ki so naseljeni v Bechuanalandu, v severno-zapadnem delu province Cape in zapadnem Transvaalu; severni Sotho, ki prebivajo v severnem Transvaalu.

PRIHOD V MASERU

Ze ob sedmi uri zjutraj smo se odpravili na precej dolgo pot, ki naj bi nas pripeljala preko Johannesburga, Kroonstadta in Bloemfonteina v 700 km oddaljen kraj Maseru, glavno mesto Basutolanda. Domenili smo se bili, da nam pridejo naproti na Basutolandsko mejo ob pol treh popoldne, zato smo se morali res podvzati. Prijazni in spretni šofer apostolske delegacije Danijel je moral večkrat pognati avto do 150 km na uro. Cesta je skoraj vedno ravna in ker je bil delavnik, ni bilo veliko prometa. Komaj smo zapustili območje zlatih rudnikov okrog Johannesburga, se je odprla na obeh straneh ceste obširna ravnina z rodovitnimi polji in razsežnimi pašniki. Provinca Orange, nekdanja svobodna država z istim imenom, je žitnica vse Južne Afrike. Avgusta meseca se zimska doba približuje koncu; ogromni traktorji in drugi poljedelski stroji so pripravljali polja za spomladansko setev. Kmetje ali boljše farmarji imajo po več tisoč hektarov zemlje. Vsak ima nekaj tisoč glav lepe živine in vsako leto bogato žetev. Veleposestva obdelujejo le črnici, belci samo nadzorujejo.

Po kratkem ogledu Bloemfonteina smo morali prav po hiteti, kajti za zadnjih 40 km nam je ostalo samo 80 minut časa. Tudi pregled potnih listov na meji se je precej zavlekel. Do pred kratkim ni bilo nikakih formalnosti na tisti meji. Ko so se pa zaostri odnošaji med Anglijo in Južnoafriško republiko, kakor tudi med to in Organizacijo združenih narodov, so pa južnoafriške oblasti na meji postale dokaj natančne. Nikakor pa ne morem reči, da ne bi bili z nami vljudni. Posebno prijazen je bil basutski stražnik črnc, ki je po kratkem ogledu naših vatikanskih potnih dokumentov pozdravil v svojem jeziku: Ho rorisoe Jesu Kriste (Hvaljen bodi Jezus Kristus). Na pozdrav se je bilo treba prav hitro navaditi, saj je na splošno v navadi pri basutskih katoličanih.

Mislím, da bi bilo težko najti mejo, na kateri pridejo tako do izraza razlike med dvema državama, kakor med Basutolandom in Južno Afriko. Preko reke Kaledon, ki razmejuje deželi, nas pripelje most v popolnoma nove razmere. Srečali smo se s cerkvenimi in civilnimi oblastmi, ki so po veliki večini črnici, medtem ko je v Južni Afriki na vsakem koraku jasno, kako je črn človek zastopavljen. Ze na meji smo srečali oborožene basutske stražnike, česar se v Južni Afriki ni videlo; tam so črnici le pomožna policija in vse

njihovo orožje so palice, nikakor pa se ne smejo dotakniti belcev, čeprav bi ti mogoče to zaslužili.

Najprej smo se prav prijazno pozdravili z masurskim nadškofom Emanuelom Mabathoanom in z leribskim škofom Ignacijem Phakoejem. Oba sem že večkrat prej srečal v uradih rimske kongregacije za razširjanje vere. Tudi precejšnje število duhovnikov je prišlo na mejo in pa nekaj predstavnikov civilnih oblasti. Ko smo si izmenjavali pozdrave, so katoliški skavti, ki so tam dokaj številni, pridno nabijali na prav trebušaste bobne. Ko smo potem obšli njihove vrste, so stali kakor sveče in po skavtskih pravilih lepo pozdravili. Bil je res lep pogled.

Do glavnega mesta Maseru vodi lepa asfaltirana cesta, ki pa je edina v celi koloniji. Dolga je menda kakih 10 km. Ves čas nas je spremljala policija na konjih, ki je skrbela za red. Na obeh straneh ceste se je nabralo precej domačinov, ki so vljudno pozdravljali, mladina pa je tekla ob cesti in se kosala z avtomobili.

Že ob prvem srečanju z Basutolandom in njegovimi prebivavci mi je padla v oči velika revščina, kakršne gotovo ni opaziti v republiki Južni Afriki. Čeprav je bil zimski čas, in to ne samo po koledarju, sem videl otroke, ki so bili nad vse siromašno oblečeni. Tako sem se prvič srečal z basutsko revščino, ki je naslednje dni napravila name prav mučen vtis. Kar načuditi se nisem mogel otrokom, kako vljudno so pozdravljali in se prav prisrčno smejali, čeprav so njihova obleka, ali boljše nagota in njih obrazi razodevali le glad in revščino. Res, svoje revščine se niti ne zavedajo; to je zanje sreča.

V nadškofovi hiši, skoraj novi zgradbi, so nam odkazali sobice. Tu sem pozdravil nadškofe iz Cape Towna, Pretorije in Bloemfonteina, ki so prišli v Maseru na proslavo misijonske 100-letnice. Ostali škofje pa so stanovali v različnih katoliških ustanovah, ki jih v mestu ne manjka.

V hiši, kjer smo se nastanili, ni nobene naprave za ogrevanje, zato ni nič čudnega, da so se vsi pritoževali nad mrazom. V poznih popoldanskih urah je kazal toplomer le nekaj stopinj nad ničlo, dočim je ponoči padla slana in če bi bilo v okolici kaj mlak, bi se bil tudi led prikazal. Z gorskih planot je pihal hladen veter, ki je marsikomu prinesel prav neprijeten prehlad. Sam sem se sicer delal hrabrega, češ, pri nas v Evropi temu sploh ne pravimo mraz, vendar sem se potem v sobi, ko so bila vrata dobro zaprta, poskusil s telovadbo ogreti. Zjutraj sem na vse zgodaj kar tekel v kapelico k sestram, da sem se malo ogrel. Rim sem bil zapustil v največji vročini in tudi v Južni Rodeziji je bilo dokaj toplo, zato organizem ni bil nič pripravljen na mraz. Da bi vzel s sabo v Afriko toplo perilo, mi pa niti na misel ni prišlo.

Prav malo časa nam je preostajalo za pozdravljanje in pogovor. Komaj smo malo odstranili sledove, ki jih je na obleki pustilo dolgo potovanje, smo odšli v nekaj minut oddaljeno stolnico, kjer se je že zbralo veliko število domačinov in predstavnikov civilnih oblasti, da bi prisostvovali slovesni otvoritvi svečanosti. Maserujski nadškof je najprej pozdravil v angleščini vse navzoče goste — v svetišču sta bila namreč tudi angleški visoki komisar in vrhovni poglavar domačin — in je potem v domačem jeziku, ki je zelo blagovlasen, izrekel dobrodošlico tudi številnim vernikom, ki so prihiteli v Maseru iz vseh delov Basutolanda.

Na programu je bila tudi blagoslovitev in otvoritev novega katoliškega doma, ki so ga postavili poleg stolnice. Prav prostorna dvorana z odrom, nekaj sed ob straneh in velik balkon na pročelju zgradbe bodo res lepo služili katoliškim organizacijam.

(Dalje)

po društvih in klubih na obiskih

Srednješolci se redno zbirajo ob sobotah v okviru SKAD-a. Na sporedu so bile seje in razgovori o mladinskem taboru, ki bo 12. julija na Koroškem in dve predavanji.

Predavanje o Eskimih je imel srednješolec Dušan Križman. Dijaki so ga sprejeli s splošnim zanimanjem in odobravanjem.

O Michelangelu pa je predaval dr. Brajša. S tem predavanjem, ki je bilo združeno s skioptičnimi slikami, so tudi goriški srednješolci proslavili 400-letnico smrti tega velikega italijanskega umetnika.

S. Kerševan

Nastopajoča openska mladina s prof. Peterlinom

PREMIERA SG

Slovensko gledališče v Trstu je izbralo za zadnjo premiero v letošnji sezoni Sartrovo dramo »Umazane roke«. Delo spada po svoji literarni vrednosti gotovo med najboljše sodobne dramske tekste. Izvedba je dosegla lep uspeh.

Francoski filozof in dramatik se v tem svojem delu dotika politične zagrizenosti in okrutnosti v komunističnem sistemu, ko mora tisti, ki je na poti trenutno vodilni skupini v partiji, obležati mrtev, čeprav ga bodo morda čez nekaj let spet — mrtveca — rehabilitirali. Danes pravimo, da je bil to sistem, ki se ga je posluževal Stalin.

Seveda pa ni samo to vprašanje razjedalo Sartra, ampak nešteto drobnih, obrobni in krutih trdot političnega boja in človeških duševnih pretresov. O tej krutosti in politični zagrizenosti navadno ne govorimo ali pa morda govore tisti, ki so v najostrejšem boju s komunističnim političnim sistemom. A tisto ima že prizvok političnega boja. Tu pa z logiko in francosko duhovitostjo vrta v gledališču filozof in humanist v to vprašanje dolge ure — zato ni čudno, da se je pred leti ogorčeno dvignil komunistični tabor in obsodil Sartra zaradi drame.

Tedaj je pisatelj prepovedal nadaljnje uprizorjanje. Zdaj je preklical prepoved, ker se je v komunističnem taboru gledanje na Stalinistične metode spremenilo. In med prvimi predstavami, ki so jih gledališča pripravila po prepovedi, je tržaška.

Inteligentno občinstvo bo brez dvoma predstava osvojila, kakor jo je pri premieri. Režija Jožeta Babiča je bila zelo stvarna in poglobljena, dala je vso težo osnovnim vprašanjem dela.

Igravsko so največ prispevali Rado Nakrst, Silvij Kobal in Iva Zupančičeva. A tudi ostali igravci so bili ujeti v vzdušje celotne dramske podobe. Žal, da ni prišla do izraza glasba, ki jo je skladatelj Pavle Mercù nalašč za to predstavo napisal.

Pa.

TUJCI POVSOD

ZORA SAKSIDA

12. NADALJEVANJE

Tisto jutro je led ostal, kakršen je bil: trd in gost, da bi ga lahko žagal. Popoldne je kar mogoče krščene golazni na zmrznjenemu Malem grabnu, kjer so se drsali proti toku do mosta pri Koščevi gostilni in niz dol skoraj do igrišča Ilirije, kjer so previdno zmanjšali brzino in se obrnili, kajti ob izlivu v globoko Ljubljano je bila potokova skorja nevarno mrežasta in prebita potuhnjena.

Pri krstnem kamnu je bil obred kratek; kaplan Hostnik je krstil, v zakristiji vpisal v krstno knjigo, zaradi mraza pa botre z otrokom hitro, a prijazno odslovil: »Zdaj pa le nesite kristjančka njegovim staršem in jih lepo pozdravite. V prihodnje naj ne bodo tako polževi s krstom.«

»Gospa še kar gre, ded je čuden,« je bevsknila Mlinarica, ki Obrobka že zaradi njegove sestre Kristine ni mogla, ker jo je ob rojstvu otroka učila babištva.

Anica jim je postregla s hlebom domačega maslenega kruha, ki ga je podarila Grossova Polonica, in s steklenico belega vina iz Pockove gostilne na Opekarski cesti. Natočil ga ji je stari Pock, gospodar dvodelne, enonadstropne stavbe. Stranski, od Opekarne ceste precej na dvorišče pomaknjeni del, povezan z glavnim šele pozneje po cementnem balkonu z železno ograjo, so oddajali strankam, zase pa obdržali pretežni del glavnega, ki je nosil tablico z imenom ceste in s hišno številko, napis nad trgovino z živili in v snop povezano svedrasto stružje nad vhodom v krčmo. V pritličju so imeli dva široka gostilniška prostora z okni na železne rešetke in vežo med obema, poleg prodajalnico, v prvem nadstropju pa družinsko stanovanje in dva najemnika, oba iz Gorjice.

Ob vstopu v trgovino gospodarjevih navadno nisi našel, krasti pa tudi ne bi mogel, če bi te slučajno prijelo, ker se je še pred tvojim korakom oglasil v prostoru zvonec na notranji strani vrat in naznanil prišleca.

Pock je bil star, sključen, suhljat gospod nemškega porekla, a na las tak kot slovenski pisatelj Janez Trdina: drobnega, ozkega obraza, s širokimi, temnimi očmi v globokih očesnih jamah in s težkimi vekami, z belimi brki in dolgo brado, ki mu je kot pramen pokrtačenega prediva padala na prsi. V trgovini je zapravil kaj malo svojega časa, toliko pa že, da je dobro poznal stalne in priložnostne odjemavce in ostale okoličane; rajši je posedal ob domačih in tujih, predvsem nemških čašopisih v kavarni Union in s prijatelji, kar jih starost še ni poslala k Sv. Križu, bajal o zlatih časih za Franca Jožefa, se jezil nad draginjo in sprijetno mladino.

Se manj časa je jemala trgovina njegovi nizki, debeli ženi s temnim glasom; bila je bolna in je

le težka hodila. Pravili so, da ji je mož umival noge, ker se sama ni mogla skloniti.

V prodajalni je navadno le sedela za pultom in mudila odjemavca, dokler ni prihitela njena hči Nela, lepa in visoka črnolaska polne postave, ki je nosila kite, ali pa njen zet, Nelin mož, po rodu Madžar, ki pa je rajši točil kot tehtal, rajši sebi kot drugim. Na vijoličasti mreži žilic njegovega obraza bi lahko preštel četrтинke, ki jih je zvrnil vase, kadarkoli je točil za druge.

Včasih se je primerilo, a zares poredko, da vam je postregel Pockov najmlajši sin Leo, mlad, svetlolas fant sinjih oči in ozkega obraza, prav nič podoban sestri Neli, z velikim darom za tek in glasbo. Na njegov račun se je marsikdo odkrito nasmejal, skrivaj pa le njegov učitelj Lavrič na osnovni šoli na Prulah, ko ga je vprašal, kakšne barve je srna. Če ga je učitelj kaj takega spraševal, je pomenilo, da stvar ni bila tako enostavna, kot se je zdelo na prvi pogled, treba je bilo premisliti. Prulski učenci, večinoma fantiči in pobalini z dežele in predmestja, so bili rojeni prirodopisci in vedno v diru za ubogimi živalmi, ki niso imele pred njimi miru ne na zemlji, ne v vodi, ne v zraku; kamor niso mogli z golo roko, so šli s trnki, z vilicami, ubogi kapeljni, in s pračami. Potok so imeli pred nosom, močvirje malo čez potok, gozd pa niti streljaj od hiše; dosti živali so videli tudi pri lesnem trgovcu Steinerju, ki je bil lovec in pogosto prinesel domov divjačino, ki v domačem gozdu ni živela. Toliko so pa že vedeli, da jim strogi in premeteni Lavrič rad nastavlja zanke; Leo je torej dobro premislil učiteljevo vprašanje in se celo držal modrega nasveta: »Trikrat premisli, enkrat odgovori!«

»Srna... Srna... Srna...«

Začel je premišljevale, končno pa samozavestno povedal čisto osebno ugotovitev: »Srna je kosmate barve.«

Lavrič se je obrnil k tabli, saj je bilo že brez njegovega smeha dovolj krohotanja v razredu. Kdor te šolske zgodbe ni hotel verjeti, se je lahko na lastne oči prepričal o njeni resničnosti, ko je Leo dirjal za predrznežem ali predrznicom, ki se mu je upala vreči v obraz tisti kratki, a slavni stavek: »Srna je kosmate barve.« Resnica v oči kolje.

Pockova trgovina ni bila obsežna, a zalagala je precejšnje število okoliških hiš, čeprav so vrtnarice navadno v mestu kupovale živež. Bila je priročna, ženske pa tako rade pozabljive! Ko je bilo treba popoldne znova zanetiti ogenj, so se spomnile, da so zjutraj vžgale zadnjo žveplenko; malo pred večerjo je začela pojemat petrolejka, brž k Pocku po pol litra petroleja; prišel je nepričakovan obisk, k Pocku po narezek, če so bila jajčka prenavadna jed; in sol, saj izgine ko kafa! Takele trgovinice nimajo velikih odjemavcev, a veliko, zato tako trd-

no, čeprav brez kričanja živé. Pri Pockovih pa so imeli še »čebelico«, prazno škatlo od muholovcev, ki je imela na obrobni ploskvi naslikane čebelice; vanjo so stalni kupci skozi špranjo metali odvišni drobiž ob nakupu, gospodar pa beležil znesek imenu, zapisanem v modri beležki z belo etiketo. Prihranki so jim služili za skupno zabavo ob kozličku, janjčku ali pujsku, ki so ga vrteli na preprostem ražnju pod bezgom ob začetku balinišča, ki se je vleklo po vsej dolžini Pockovega vrta ob občestnem jarku. Možje so balinali, partijo pa zabelili s porcijo sočne pečenke in zalili z zlato kapljico. Tako si je Pock obdržal odjemavce in jih še ob nedeljah in praznikih monopoliziral za svojo blagajno.

Stari Pock je koj uganil, da mora biti nekaj za grmom, če kupuje policajeva žena vino, ko ga pa pri njih nihče ne pije.

»Ali bo ohcet?«

»Ne, krst.«

»Me prav veseli; saj bo kmalu vojak.«

Anica se je zasmejala šaljivi opazki, a ujezila se ni.

»Ste že pridni,« je še dostavil, kot bi imel pred seboj punčko, ki še v šolo ne hodi, pa se tako lepo obnaša. »Bog daj zdravja, drugo že samo pride.«

Doma se je družba ob rezkem vñnu in dobrem kruhu malo zadržala, čeprav je bilo toplo in prijetno; odsotnost gospodarja in tih bojazen, da se zdaj zdaj pojavi na vratih, je kmalu poslala vsakega na svoj dom. Obirala se je Angelica, ki kar ni mogla dati iz rok svojega varovančka, in pa Mlinarica, ki je še nekaj čakala. Razumela jo je Polona, ki je šepnila gospodinji: »Anica, če nimate pri roki, bom kar jaz dala babici pet kron, se bova že pobotali. Saj vidite, da se ji kar ne da od hiše.«

Stjšnila je ženici bankovec v roke in se že iz navade pošalila: »Pa drugič več.«

Anica je v zadregi zaropotala z obroči na štedilniku, Angelica zarila obraz v otrokovo krstno krilce, ostali pa so se zasmajali.

Naslednje jutro jih je Anica od moža pošteno slišala in zvedela, da je boter njen zadnji ljubimec. Nñ si še zamenjal policijsko obleko z vsakdanjo, ko je že začel bruhati lavo ljubosumja. Če je bil po eni strani zadovoljen, da je bila neprijetna skrb pri kraju, ga je po drugi jezilo, da si je znala žena sama pomagati iz zagate in opraviti vse za njegovim hrbtom.

»Jaz pri hiši nič ne štejem,« je bil uvod. »Le plačaj in garaj!«

»Saj nisi dal niti ficka za krst.«

»Še plačeval bom tvoje pajdaše!«

»Pa bi sam poiskal botre, saj si imel tri mesece časa.«

»Molči, ostuda! Kot bi ne vedel, da si s tem le vrata odprla Juvanuu. Le pazi, kaj delaš!«

»Ti pa, kaj govoriš.«

Priletela bi ji ena, da se ni pravočasno umaknila.

»Le poizkusi!« se je postavila z otrokom v naročju.

»Samo jezik te je!«

kaj pravite vi?

ODGOVARJA LOJZE ŠKERL

POROKE OB NEDELJAH

Večkrat se ljudje pritožujejo, da niso v Trstu poroke dovoljene ob nedeljah in praznikih. Zakaj vendar ta omejitev samo za mesto, medtem ko so na deželi poroke tudi na nedeljo? Se mi ne zdi prav, da Cerkev s takimi omejitvami zmanjšuje slovesnost, do katere imajo novoporočenci vso pravico. Cerkev bi si morala prizadevati, da bi bile poroke na praznik, ker bi tako pred ljudmi pokazala, kako zelo ceni cerkveno poroko, zakonski stan in družinsko življenje. Ali ni boljše, poročiti se v lepo okrašeni cerkvi, pred ljudmi, z vso tisto slovesnostjo, ki jo ta korak zahteva, kot pa poročiti se na delavni dan, v prazni in temni cerkvi, brez maše?

Tržačan

Na vse to ni mogoče drugače odgovoriti kakor: imate popolnoma prav. Poroka zasluži primerno zunanjo cerkveno slovesnost, a priznati je treba, da se vsi ne zavedajo te potrebe. Kaže, da bo po najnovejših navodilih cerkvenih oblasti zagotovljena vsem poročencem enako dostojna zunanja slovesnost, da ne omenjamo maše z obhajilom.

Res škoda, da so v Trstu poroke omejene na delavni ke. Marsikdo je s tem prizadet. Do te omejitve je prišlo, ker je bilo ob nedeljah v nekaterih cerkvah več porok. Nastalo je skoraj vedno precej zmede in nerada, večkrat zaradi netočnosti poročencev in njihovih spremljevalcev, ki so večkrat pozabili, da so v cerkvi. Tako je prišlo včasih do klepetanja, objemanja, poljubljanja prav med sveto mašo. Trpeli sta sveta maša in zbranost vernikov, ki so prišli k maši in so imeli pravico do miru in reda.

Na deželi so poroke bolj redke in urnik za svete maše ne tako poln kakor v mestu. Zato za deželo ta omejitev ne velja, razen na Opčinah. Pravilo točnosti, reda, resnega vedenja itd. velja še vedno v mestu in tudi na deželi!

LITURGIČNE NOVOSTI

V zadnji številki ste omenili, da bo treba potrpljenja, preden bo prišlo do kakih sprememb v bogoslužju po navodilih Vatikanskega koncila. Kakšni izgledi so sedaj?

Lj. Kr.

Pravilo potrpljenja velja še danes. Reči moramo, da se giblje. Konferenca italijanskih škofov je pri zadnjem zborovanju 14. aprila sprejela važne sklepe o rabi materinega jezika pri službi božji, pri sveti maši, pri zakramentih in pri zakramentalih. V precejšnji meri gre za ukrepe, ki so

Kajfa dvomi v pravilno pot

Tragika Judeža v »Procesu«

pri Slovencih že dolgo v rabi. Marsikaj bo tudi za nas novo, zlasti tu na Primorskem. A vse to mora še potrditi posebna komisija (Consilium), ki ji načeluje kardinal Lercaro. Kardinala poznamo kot navdušenega borca za liturgično reformo, zato smemo pričakovati, da bodo novi ukrepi stopili kmalu v veljavo in da bodo prvim sledili kmalu še drugi.

Sveta maša se bo v marsikateri podrobnosti spremenila, da bo bolj razumljiva, bolj dostopna ljudem in tako bolj prikupna ter pripravna za sodelovanje vernikov. Vedno bolj bodo prišle do izraza zborne maše, pri katerih bodo vsi prisotni sami odgovarjali duhovniku brez pomoči malih strežnikov. Vedno bolj bo prihajalo do izraza ljudsko petje, ki naj bi dobilo nov zagon.

Naši ljudje in naše cerkve naj ne odlašajo z uvedbo zbornih maš. Tako deo je trdo, a danes je že skrajni čas, da se ga povsod lotimo. V tem že imamo pred italijanskimi verniki veliko prednost, ker smo imeli pri službi božji in pri obredih več slovenščine kot oni italijanščine. Sedaj nas bodo dohiteli in če treba prekosili.

Tu ne gre za konkurencu. Tudi ta je včasih potrebna in koristna. Izkcristimo vse možnosti, ki nam jih daje Konstitucija za bogoslužje. Pod vodstvom svojih škofov poživimo povsod bogoslužje: radi hodimo v cerkev, k zakramentom; radi v cerkvi molimo in prepevajmo.

RAZPOROKA

Povejte, kako se divorcira?

Janez

Tega ne morem povedati, ker cerkvena (božja) in italijanska postava ne poznata razporoke (divorzio). Bistveni lastnosti zakona sta namreč edinstvo in nerazdružnost, ki dobita v krščanskem zakonu posebno trdnost zaradi zakramenta. Veljavnega trdnega in izvršenega zakona ne more razvezati nobena človeška oblast in noben razlog; razveže ga le smrt. (Zakonik cerkvenega prava: kan. 1013, 1118).

PRVO OBHAJILO IN BIRMA

Ali se Vam ne zdi, da so se dnevi prvega obhajila in birme spremenili v marsikateri družini v čisto posveten praznik, s katerim starši skazujejo svojo finančno zmogljivost in otroci, zlasti deklice, svojo odličnost?

Slab kristjan

Ne sodite tako hudo! Sveto obhajilo in birma sta dva važna koraka v življenju. Zato je pravilno, da starši pripravijo vse potrebno za lepo, dostojno in krščansko praznovanje otrokovega prvega srečanja s Kristusom v svetem obhajilu. Možno je pretiravanje, a to ni več ne lepo in ne

Obrobek se je že umikal, ker se je zavedal krivde. Nad ženo se je znašal le zato, ker ni imel v sebi toliko volje, da bi šel preko ponosa, se uklonil in vprašal za botra vsaj kakšnega stanovskega tovariša. Precej jih je poznal že iz Trsta, nihče bi mu ne odrekel, a v sebi je imel tisti ponos, ki se je že desetletja zajedal v njihovo rodbino. Žena ga je ujezila še s tem, da je izbrala za botre Kranjce, ki ju zmerjajo s pritepenci in Lahji.

»Kavo si kar sam vzemi. Kruh pa tudi veš, kje je.«

Takole so se počasi kopičili oblaki na njenem nebu in obetali nevihto.

* *

V tako viharno ozračje je zaneslo življenje Aničinega najstarejšega brata Pepeta. Nekega februarkega jutra, dober mesec po Mat'jčevem krstu, ko se zunaj še zaskovalo ni, je zbudilo Anico močno trkanje po kuhinjskih vratih. Prepričana, da je zapala in se je mož že vrnil iz službe, je skočila iz postelje, se le za silo ogrnila in stekla odpirat, še vsa štramasta od sna se je zadela z nogo v prag in si skoraj zvilala palec. Brez pomisleka je odklenila vrata in od groze skoraj odrevenela, ko je zagledala v temi pred sabo umazanega moškega v razcapanih cunjah, počrnelega obraza, neobritega in z umazano kapo s ščitkom na glavi. V hipu je pomislila, kako bi mu ušla, a izhoda ni našla: za seboj ni imela nobenih vrat, ki bi peljala ven, mimo moža se ni upala. Z Junkarjevega dvorišča so prihajali pritšani koraki deklet, ki je hitela v hlev molst, nekje iz Štradona je bilo slišati lajež privezanega psa, ki je morda preganjal mrtve sence, jutro je bilo temno, brez luninega sija, svetloba plinskih svetilk s ceste je bila prešibka, da bi mogla na dvorišče. Kar zagomazelo ji je po vsem telesu, ko se je spomnila, da bi mogel biti neznanec kak bosanski ali dalmatinski zidar, ki je delal pri zidanju vile na parceli ob Obrobkovem vrtu in izrabil priliko, ko Aničinega moža ni doma; od stavbe sem so zlahka opazovali potek dneva, jutra in večera na Obrobkovem posestvu. Ko se je le toliko opogumila, da je ob teh bliskovitih mislih in uganjnih zagrabila za kljuko, da zapahne vrata, se je tujec le oglašil.

»Kaj me ne poznaš, Ane?«

»Pepe! Kako si me ustrašil! Le pridi, bom brž zakurila.«

Zaprla je vrata za bratom in si nataknila čevlje, kajti po ledenomrzlih opečnih tleh ni bilo prijetno hoditi bosih nog, ki so posteljino toploto kmalu izgubile. Porinila je stolček v tesni prostor med štedilnikom in sobno steno in mu velela, naj sede, sama pa še precej spretno zanetila ogenj in veliko naložila, da bi se kuhinja čimprej segrela, zraven pa spraševala in pripovedovala ter postala spet nekdanja vesela Tinčeva Anica.

»Saj se tresem kot šiba na vodi, tako sem se preplašila.«

Šklepetala je z zobmi in trepetala po vsem životu, čeprav se je stiskala v volneno zavijačo, ki

ji jo je posodila Obrobkova Polonica, ko se je selila od njih, pozneje pa rekla, naj si jo kar obrdži.

»Pridem brž, samo oblečem se.« Iz sobe je kar naprej ščebetala:

»Nisem verjela mami, da si živ, ko mi je pisala. Sem mislila, da mi noče povedati resnico ali pa da so se njej zlagali, da se ne bi preveč jokala. Kaj si že bil v Kojskem?«

»Ne še. In tata je živ?«

»Tudi. Kje si pa bil ta čas po vojski?«

»Malo v Banatu, malo v Trbovljah. In Franc?«

»Vsak čas bo doma, ob osmih konča. Štiriindvajset ur ima službo, štiriindvajset ur je prost.«

»Kaj je v službi?«

»Ja, pri policiji, a ne vem, kako dolgo bo vzdržal. Pravi, da je plača prenizka, rajši bo obdeloval zemljo. Boš videl, kakšen lep kos je imamo pred hišo.«

Pristavila je ponev za kavo in skoraj bi zapela od veselja, da ima poleg sebe nekaj domačega, svojega, nekako varovalno steno pred možev ljubo-sumnostjo. Mislila je pač, da se bo Franc prepričal o svoji zmoti in se pomiril, ko bo videl, da ga ob bratovi navzočnosti ne bi mogla varati, četudi bi hotela.

»Boš videl našega Matijčeta, kako lep fantek je. Čisto črne lase in oči ima; ta bo šele Afrika!« se je smejala in razložila bratu, zakaj.

»Če mi daš vroče vode in kos mila, bi se malo ocedil. Bom kar ven nesel, da tukaj ne pomazem.«

»Da zbolíš za pljučnico! Ne vidiš, da imamo skrle po tleh? Še če jih zmočiš skozi in skozi, se brž posuše.«

Iz kotla mu je nalila vroče vode kar v pralni škaf, mu prinesla svežo brisačo, nekaj moževega perila in par ponošenih hlač.

»Ti se kar umij, ta čas ti pa nogavice in čevlje poiščem.«

Za šipami kuhinjskih vrat se je vendar pokazala prva šivina; skoznjo je bilo videti temne strehe, očrnele veje z drsečimi deževnimi kapljami, malo dlje pa tu in tam kup gnoja.

»Pritisnila je odjuga. Doma v brajdi so že piškalice in vijolice, kmalu bodo breskve cvetele.«

Zagrabila je cunje, ki jih je slekel, jih zvila skupaj in odnesla na kup smeti ob mlaki. Škaf z umazano vodo je kar sam zanesel do mlakuže in ga spraznil.

»Kaj si se po premoğu valjal, da si bil tak?«

»Oglaril sem v nekem gozdu pri Trbovljah. Dela je že bilo, še preveč, jedi malo in denarja nič. Saj sem moral peš skoraj do sem.«

»Kdaj si pa prišel?«

»Sinoči in spat sem šel kar v drvarnico. Čakaj!« Izginil je za kup gnoja in se vrnil s sekuro v rokah.

»Nisem je hotel pustiti skopuhu, pri katerem sem oglaril.«

»S tisto rečjo si hodil okoli? Kaj se misli bal, da bi te zaprli? Kar v drvarnico jo vrži!«

»Saj niso vedeli, da jo imam.«

(Dalje)

kaj pravite vi?

krščansko, zlasti če je vse povezano z velikimi stroški, ki otrokom ne prinesejo ne trenutne in ne trajne koristi.

Cerkvene oblasti si prizadevajo vedno bolj, da bi deklice imele čedno, a preprosto belo obleko. Po možnosti vse enako, ki bi bila dostopna vsem staršem. Starši so to novost z veseljem sprejeli. Ponekod protestirajo petični starši in morda trgovci. A kljub temu mora veljati pravilo: pred božjim oltarjem smo vsi enaki — vsaj tam.

Nekateri se jezijo, ker velja pravilo, naj otroci ne gredo na isti dan k obhajilu in birmi. Radi bi kar vse v enem dnevu opravili. Ali ni lepše, če ima otrok dva praznika namesto enega? In se na vsakega posebej primerno pripravi? Dan svetega obhajila je bolj domač družinski praznik, birma zavzame bolj zunanji značaj.

Kaj pomaga otroku še tako lepa obleka in še tako dobri »konfeti«, če pa starši ne spremljajo otroka v cerkev in k obhajilni mizi? Kako naj otrok ohrani lep spomin na prvo srečanje s Kristusom, če se niso srečali s Kristusom tudi njegovi starši? Če gre oče brezbrizno na polje? Večkrat morda želijo starši zakriti to pomanjkljivost z lepo obleko, hrupom, darovi. A ni v redu. To je dan sprave z Bogom in ljudmi.

Če že kupite otrokom kakšen dar, naj bo tak, da mu bo lahko pozneje koristil. Molitvenik naj ne bo samo za tisti dan, ko ga pravzaprav skoraj ne rabi.

Ne vozite otrok na tako svete praznike po mestnih kinodvoranah. Res ni lepo, če vidimo beleoblečene deklice pred gostilno, iz katere se slišijo glasovi veselih sorodnikov in botrov.

Za birmo so važni botri in botre. Neka znana zelo razširjena revija je zapisala, da je vsaj absurdno prositi za botra moža, ki ne hodi k maši in ne k zakramentom. Biti za botra pomeni jamčiti, da bo otrok krščansko živel.

Kateheti v pripravi na obhajilo priporočajo otrokom, naj bodo v dneh pred tem praznikom bolj zbrani in dobri. Starši naj dajo sami dober zgled in pomagajo otrokom do zbranosti in dobrote z večjo ljubeznijo, medsebojnim razumevanjem, pravo družinsko ljubeznijo.

POZDRAV IZ TOKIA

Kako to, da se p. Vladimir Kos tam iz daljne Japonske nič več ne oglasi?

To vprašanje sem si sam zastavil, da lahko povem, kako je s Vladimирjem Kosom. Iz Tokia mi je pred kratkim poslal pismo, v katerem pravi med drugim: »Oprosti, da Ti nisem tokrat ničesar poslal. Silno truden sem bil. Tudi nisem letos (= lani) menda napisal nobenega članka za KG, čeprav sem pridno zbiral gradivo. Vsekakor iz srca hvala vsem, ki mi omogočajo prejem Katoliškega glasa in Mladike.«

»Tukaj se borimo trenutno z zidanjem prve večerne obrtne vzgojevalnice za otroke pobiravcev cunj in z zidanjem prve samostojne zadruge pobiravcev cunj — a manjka nam denarja za inventar. Vem, da nimam »pravice« prositi za podporo, ker se nisem izkazal vrednega s prispevki ali kako drugače, a vseeno — le Tebi — izrečem to svojo željo »na rob« stvari.«

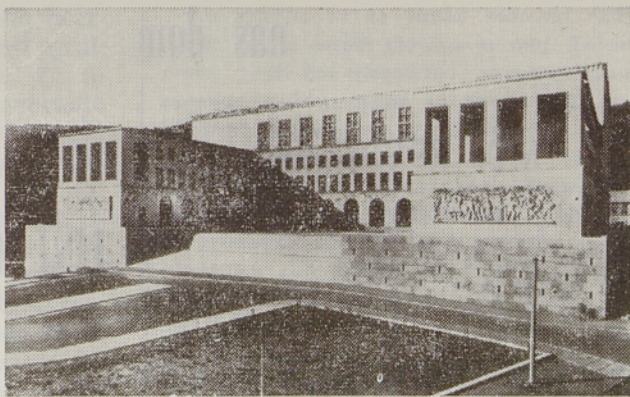
Kaj vse naši ljudje po svetu delajo! Naj od njihovega dela in žrtev pride tudi na našo ožjo domovino nekaj božjega blagoslova!

TRESLI SO SE ZIDOVI

Zmerom, kadar se peljem mimo tržaške nove univerze ali ko vstopam skozi njena velika vrata, mislim, kako je hotel dati nekoč politični sistem z mogočnostjo zidov nek poseben pečat najvišji znanstveni ustanovi v našem mestu. Tedaj, ko so gradili to mogočno stavbo, niso mislili na to, da se bo kdo kdaj ba! za trdnost teh zidov.

A pomislite, zadnje dni aprila 1964 so se v očeh nekaterih strahopetnežev zamajali temelji tega poslopja. Ne morda zaradi potresa, ampak zavoljo dobrih šestdesetih akademikov, ki niso hoteli zatajiti, da so sinovi in hčere slovenskih mater. Pa niti ni bilo vseh teh šestdeset mladih ljudi na univerzi oni dan; bil je le eden, ki so ga izvolili in poslali kot svojega predstavnika.

V družbi italijanskih demokratičnih akademikov »Intese« in »UGI-ja« je predstavnik slovenskih akademikov po dogovoru izbral in demokratično glasoval za novega tribu-

Tržaška univerza

na. Desničarski akademiki so zagnali huronsko vpitje, da bi se skoraj zamajali zidovi. Toda preveč trdno so zgrajeni, da bi jih pretresla dediščina preteklosti. Bili so postavljeni tudi za ta čas, ki je pokopal diktaturo in je pometal v jarke puške, ki so bile naperjene proti Slovincem. Današnji slovenski rod koraka skupno s tistimi svojimi italijanskimi tovariši - akademiki, ki mu ne kratijo narodnih in človeških pravic.

Koraka skupno, a kot pogumni in neustrašeni sin svojega naroda, ki ga ni sram zatajiti svoje krvi in svojega rodu. In italijanski demokratični kolegi ga za to zvestobo in za ta značaj cenijo in spoštujejo.

Pomislite — en glas je bil odločilen za univerzitetno predstavništvo. In to je bil prav slovenski glas! Zaradi tega glasu je peščica akademikov vpila, da se bo podrla univerza in da je domovina v nevarnosti.

Tisti med nami, ki so pred meseci trdili, da je brez pomena slovenska lista »Adrija«, ki se niso udeležili volitev, ki so zviška gledali akademike in akademičarke, ki so naredili vse, da bi pri volitvah uspeli — tisti so te dni lahko videli, da je bil nastop »Adrije« zelo koristen. Pridobili smo si prijatelje in zaveznike med italijanskimi kolegi — res, ker smo jim bili potrebni. A če nas ne bi bilo, nas ne bi nihče poznal.

Desnici smo se zazdeli nevarni — če nas ne bi bilo, ne bi vedeli, da smo.

Naš predstavnik, *Danilo Lovrečič*, ki je neustrašeno predstavljal in zastopal vse slovenske akademike, tudi sredi vpitja in groženj, je bil te dni živ simbol slovenskega poguma in doslednosti.

Ne bi hoteli prenesti dogodkov z univerze v širši okvir dežele in države. Vendar ne moremo mimo dosledne poti naše akademske mladine, ne da bi opozorili vse Slovence na to, da se lahko zgodi tudi v deželnem svetu podoben primer kot na univerzi: da bo šlo za en sam glas, za slovenski glas, ki bo odločilen. Tisti glas bodo vsi iskali in snubili. Zelo bo dragocen. Z njim bo lahko naš slovenski prestiž zrasel.

Zato naj volivci — Slovenci pazijo, da bodo izvolili kandidata na slovenski listi.

Pogum in neustrašenost mladine, naj vlije vsej naši manjšini poguma in narekuje pravo pot — to je slovensko pot!

— a. P.

ALEKSEJ MARKUZA

Zdravica

Bratje,
kvišku vstanimo!
Zdravico
zapojmo
zemlji slovenski.
Svetle oči
uprimo v bodočnost,
ker svoboda
osrečuje srce.

Pozdravimo
naše straže,
ki čvrsto stojé
ob tisočletnem
knežjem kamnu
in ob Blatnem jezeru
ter na jugu,
pri bistri Soči
in sinjem Jadranu.

Bratje,
v ljubezni
zapojmo
pesem veselo,
ob čaši zlatega vina,
da čimprej
vsi bi bili
pod eno in isto zastavo
prave svobode.

MOJ PROSTI ČAS

DR. IGNACIJ LENČEK

V zadnjih letih se je za večino zaposlenih delavni čas vedno bolj krčil, tako da imata delavec in uslužbenec vedno več prostega časa. Težnja po krajšem delavniku (6 ur), po krajšem delavnem tednu (5 dni in manj), po daljšem letnem dopustu (1 mesec) postaja vedno bolj glasna in splošna. Posebno pa obeta avtomacija nadaljnje krčenje delavnega časa, zlasti če hoče preprečiti brezposelnost, ki grozi.

Že danes navdajajo človeka z občudovanjem — in grozo — moderni elektronski stroji v velikih tovarnah, ki so ostale skoro — brez ljudi. Skoro pošasten je pogled v take prazne dvorane.

Tu nastane že danes, še bolj za bodočnost važno vprašanje: kako naj človek uporabi svoj prosti čas? Kaj naj dela, kadar ne dela? Uporabljati ga mora pametno, smiselno, dobro! A kaj je to? Mnogi ne vedo, kaj početi z njim; drugi ga zapravljajo; spet drugi ga zlorablajo v lastno škodo in v škodo drugih. S tem vprašanjem se danes resno bavijo sociologi in pedagogi. Tudi pri nas bi bilo treba posvetiti več skrbne pažnje! Ta prispevek hoče le opozoriti nanj z nekaterimi mislimi — v razmišljanje.

Kakšen smisel in namen ima prosti čas?

Po kapitalističnem nazoru imata prosti čas in počitek le en namen in smisel: Ohranjati, neprestano obnavljati, ali, kakor so takrat govorili „reproducirati“ v človeku delovno silo. Samo zato naj človek počiva, da bo spet polno sposoben za delo: prosti čas je zaradi dela, v službi dela, tovarne, pisarne; človek je več ali manj stroj. Podobno presoja prosti čas marksizem: smoter vsega je raj na zemlji. Ta pa bo dosežen s čim večjo in popolnejšo produkcijo. Zato naj je vse podrejeno produkciji, tudi prosti čas. — Današnja miselnost je pogosto temu pojmovanju prostega časa naravnost nasprotna: ne počivamo, da moremo delati, marveč delamo, da moremo počivati, biti prosti, uživati prosti čas. Tu je delo v službi prostega časa in ne narobe.

V obeh mnenjih je precej resnice. Prosti čas je za odpočitek od dela in zato, da gre človek na delo z novimi močmi in novim veseljem, a ta namen ni ne edini, ne končni. Tudi drugo mnenje ima prav v kolikor trdi, da je delo le sredstvo za človeško življenje, torej tudi za življenje v prostem času, za primerno porabo prostega časa, vendar ne pove nič, zakaj in čemu ta prosti čas je, čemu naj služi.

BODIMO LEPO
IN OKUSNO OBLEČENE

MARIJA

Med našo garderobo spada obleka, pokrivala, perilo in obutev. Naša garderoba nam prvenstveno služi v zaščito proti vremenskim neprilikam; pozimi proti mrazu, poleti proti vročini; nam je pa tudi istočasno v okras. Ta dvojni vidik naj nas torej vodi pri izberi in ureditvi naše garderobe. Služi naj svojemu namenu, hkratu pa naj daje dostojni povdarek naši osebnosti. Kakor se zdi to načelo povsem naravno in preprosto, tako je postalo v našem času izredno zamotano in povzroča ženskemu svetu, posredno pa tudi moškemu, največ preglavic, zlasti v materialnem pogledu. Danes je vprašanje naše garderobe postale predvsem vprašanje mode. To je bilo sicer več ali manj vedno, saj so hotele biti ženske, no, pa tudi moški, vedno lepi. Razlika je v tem, da je postalo danes problematično v čem je naša lepota, kako se izraža in pride do veljave?

Danes je poudarek na naši zunanosti, z njo hočemo vzbuditi ali celo izzvati pozornost. V ta namen je dobila sodobna moda včasih že kar čudne oblike z namero, da vzbuja vse druge nego le estetske občutke, ki so neredko moralno vse prej kot neoporečni.

Prižadevati se moramo za dostojno modo, ki bo pokazala ženo v pravi luči. Naša zunanost in zadržanje naj bo skladen izraz naše notranje in zunanje podobe. Zavoljo tega spada h kulturi naše zunanosti in mode tudi kultura našega duha in srca, ki naj izžareva iz naše zunanosti. Svoji plemeniti notranjosti bomo znale dati primerne izraza, na dostojen, okusen, daši preprost in svojsko oseben način. Naša nošnja, kakor vsa naša zunanost izraža naše resnično osebnost.

Zatorej je poglavitno načelo mode, da poznamo same sebe, da vemo, kaj nam odgovarja, kaj nam pristaja in kaj ne. Modni predpisi so nam lahko le zunanji okvir, najprej mora biti osebna nota v naši modi. Pri tem se ravnajmo po naših dejanskih potrebah in bodimo raje skromne, čeprav bi zmogle več in se za vestno omejimo. V tem se izraža naša resnična svoboda, ne pa suženstvo modi! S to prelepo krepostjo dokazujemo svojo zrelost in moralno ter socialno odgovornost do svojega naroda. Kajti s potratnostjo v modi, v brezglavem tekmovanju za prednjačenje, vplivamo neposredno na moralno-kulturno in socialno-gospodarsko raven svojega naroda. Tu velja preprosta zakonitost: če enemu preveč, drugemu zmanjka; pa ne samo na področju mode, ki je drugotnega življenjskega pomena, marveč zmanjka na osnovnih življenjskih potrebščinah našim bližnjim. Toliko odgovornejše postane to vprašanje pri ženskah, ki imajo dovolj sredstev za vse modne muhavosti. A tu žal mnoge ne poznajo nobenih ozirov in ne izbirajo sredstev za dosego svojega cilja. Koliko osebnih, družinskih in družbenih tragedij povzroči neugnana strast po izkazovanju mode! Koliko moralne in materialne škode!

Zatorej ne tekmujmo v modnem razkazovanju, temveč raje v skromni preprostosti z dobrim okusom. To imejmo pred očmi, ko gledamo na modo in v tem smislu vzgajajmo svoje otroke ter vplivajmo na svojo okolico! Naše matere so še dokaj preudarne, dokler gre za njih osebno garderobo, žal pa izgube vsa-

ko mero kritičnosti pri svojih otrokih. Pri svojih odraslih hčerkah polagajo več pozornosti njih zunanosti kot notranji rasti, misleč, da jim bo zadnji »krik« mode pripeljal ženina. Za to ni škoda ne denarja, ne časa! To strahotno modno tekmovanje pa se ni razpaslo samo med našimi mladenkami po mestih, ampak vse bolj tudi po vaseh. Če bi pa vedele, da se vsak zrel in pameten fant boji takega »modnega« dekleta, ki bi mu kot žena pila živce, denar in čas, bi se naša dekleta spametovala in bi se jih mnogo več poročilo kot se jih danes.

A naše matere, žal, prav tako greše že pri majhnih otrokih. Že pri krstu se postavljajo z razkošno opremo, ki čestokrat presega njihove zmožnosti. Pozneje jih čičkajo in lišpajo, da čisto zabrišejo vso njihovo naravno ljubkost, ne glede na to, da jih s tem strahotno razvajajo in mehkužijo. Višek pa doseže to običajno v obleki za prvo sv. obhajilo in za birmo. Neredko so naši otroci, zlasti deklice, ob tej priliki tako nenaravne in prav »našesmljene«, da ni več prepoznati njihove nedolžne otroškosti. Pogosto se otrok v tej nenavadni obleki počuti nekako tuj in zvišen sam sebi in mu postane obleka glavni predmet zanimanja ter čisto tudi zavidanja tovarišic, zakrament sam pa stopi povsem v ozadje. Ta nenaravna obleka pomeni dostikrat celo tragedijo za družinsko blagajno, otroku pa izmaliči pravi pomen praznika in kvarno vpliva na njegov psihološki in vzgojni razvoj. Zatorej zelo pazimo in ne pretiravajmo, pozornost otroka pa skušajmo obrniti od obleke na najlepši praznik v njegovem življenju.

Ne pretiravajmo torej v modi, a tudi ne zanemarjajmo svoje zunanosti. Tu greše zlasti starejše ženske. Kar velja za modo velja tudi za nakit. Omejeno je naziranje, da z lišpanjem in kičenjem dokazujemo svojo pomembnost in zmogljivost. Nasprotno, to je dokaz prečesto ne samo slabega okusa, ampak predvsem nezrelosti, pomanjkanja vsake moralne in socialne zavesti na splošno, zlasti pa vzgojne odgovornosti do otrok. Z razvajanjem se otrok ne vzgaja, ampak se jih kviri.

Kakor vodi do osebnega nemira in nezadovoljstva, nezmernost in lakomnost v prehrani, tako tudi v modi in lišpanju. Zatorej so naša prizadevanja za preprosto, a dostojno nošnjo, torej za krščansko pojmovanje mode, osnovnega pomena z moralno-kulturnega in socialno-političnega ter človekoljubnega vidika. Zavoljo tega so ta prizadevanja nedvomno pravilna, potrebna in koristna, saj pomenijo osvobajanje ženske od sužnosti mode, zagledanosti vase in materializma.

Po teh načelnih mislih pa si ta vprašanja oglejmo s konkretnega stališča. Pri nakupovanju obleke, perila ali obutve pazimo predvsem na kakovost. Res, da je boljše blago običajno dražje. Toda prav imajo Angleži, ki so znani kot najboljši trgovci, ko pravijo, da niso tako bogati, da bi poceni kupovali. In če malo pomislimo to res drži. Ceneno blago je slabše, zatorej nam dosti manj odleže kot kakovostno, za delo pa moramo plačati enako kot za dobro blago, dasi se nikoli tako lepo ne da ukrojiti niti nositi kot dobro blago, ter nam zato ne daje pravega zadovoljstva. Poleg tega pa nosimo obleko z dobrega blaga najmanj trikrat dlje kot iz slabega. Torej je dobro, drago blago, dejansko najcenejše.

Da, boste ugovarjale, potem pa ne bomo imele ukrojeno po sodobni modi. Navidez to drži, a le na videz. Kajti če si bomo krojile obleke na preprost, rekli bi klasičen način, bodo več ali manj vedno v modi. Potrebne bodo le manjše spremembe, dodatek našivka, pentlje in podobno, kar zna iznajdljiva ženska lepo rešiti, da se zdi vedno nova in sveža. Kajti najbolj elegantno je, kar je preprosto. Sicer pa velja to pravilo predvsem za volnene obleke, kostume in plašče, ki jih nosimo po več let. Pametno pa je, da ga upoštevamo pri vseh nabavah, tako za našo garderobo kot za ostale družinske potrebščine, pohištvo pa tudi pri nabavi hrane. Vedno kupujmo dobro, kakovostno blago in kupovali bomo najcenejše! (Dalje)

Na splošno in na široko moremo reči: prosti čas je zaradi človeka in zanj. To se pravi: služi naj njegovemu vsestranskemu razvoju: nadnaravnemu in naravnemu, duhovnemu in telesnemu, individualnemu in socialnemu. Predvsem naj se posveti človek tistemu potrebnemu in koristnemu, česar med delavnim časom ne more storiti; nadomesti naj zamujeno, utrdi, kar se je omajalo, spravi v red, kar je v neredu. Kaj je to — je različno v različnih stanovih, poklicih, in tudi pri različnih poedincih istega poklica. Vsak bi moral sam najprej o tem razmišljati in zase dognati, kako naj porabi prosti čas, da mu bo resnično v odpočitek in korist. To je prva pametna in potrebna uporaba časa: ugotoviti, kaj je moja naloga v prostem času, da ne bo ta prepuščen mojim razpoloženjem, nagnenjem, oziroma, da ne bom stokal: ne vem, kaj naj počnem, kako naj „ubijem“ svoj prosti čas.

Kakšna naj bo uporaba prostega časa

Pametna uporaba prostega časa bo različna pri različni zaposlitvi, v različnih poklicih. Vzemimo za primer razliko med delavcem v industriji in kmetom na deželi.

Razlika je najprej v načinu dela: delo v industriji postaja z novimi izumi vedno bolj enolično, vedno bolj eno in isto, pogosto neprestano se ponavljajoči vedno enaki skoro mehanični gibi, dočim je delo na kmetih skoro vsak dan drugo in drugačno, zato, čeprav težko, vendar ne tako ubijajoče in moreče kot enolično in enostransko delo v tovarni. Dalje si more kmet sam določati tempo dela, dočim drži delavca drveča hitrost stroja v stalni, neprekinjeni napetosti. Ta enoličnost, naglica, napetost je tisto, kar najbolj utruja; pravijo, da je delavec po 8 urah vestnega dela v tovarni (ali uradnik v pisarni) bolj telesno in duševno zbit, kot kmet po 12 ali celo 16 urah. Iz tega pa sledi, da za zaposlene v tovarnah, delavnicah in pisarnah počitek ne obstoji enostavno v brezdelju, ampak tudi v delu, ki pa je drugačno kot poklicno: večstransko, v miru, v zmernem tempu, v neki sproščenosti, z osebnim interesom in zanimanjem. Naj bo to delo na vrtu, v hiši, študij, branje, ali kakršenkoli „hobby“, človeka duševno in telesno odpočije. Zato se je treba izogibati dveh škodljivih skrajnosti v uporabi prostega časa. Ena je: izrabiti ga čim več za poklicno delo, ker to človeka ne le telesno in duševno ubija, mu kviri živce, marveč mu jemlje tudi smisel za vse drugo: za družino, duhovne dobrine itd. Tako ima n. pr. v tovarni za gumo (v Heron), kjer dela 30.000 delavcev 6 dni po 6 ur, 50% delavcev še drugo službo in 20% dela dve polni izmeni v isti tovarni. V Kaliforniji je pred nekaj leti od 17.000 učiteljev pod 30 leti imelo nad 10.000 še drugo službo. Tako je videti, da mnogim ni za več prostega časa, marveč za vedno več zaslužka. To prizadevanje je upravičeno edine, kadar je potrebno za primerno vzdrževanje družine. (Dalje prihodnjič)

RADIO SE SELI

JOŽE PETERLIN

V sredi: dosedanja palača radia

Dela nove palače, ki jo je zgradil RAI v Trstu, se bližajo zaključku. Loči nas le še nekaj dni od slovesnega vhoda v ponosno, visoko stavbo.

Ne vem, kakšna je bila palača TELVE pred vojno, a že od zunaj. Gotovo je, da bo odgovarjala najmodernejšim tehničnim zahtevam. Vsi pa, ki smo delali v dosedanjih prostorih na Trgu Oberdan, se nekako težko poslavljamo od stare hiše, saj je z njo združenih toliko spominov.

Ne vem, kakšna je bila palača TELVE pred vojno, a še po končani vojni je doživel del, v katerem je gostoval Radio, veliko predelav, olepšav in vsemogočih prezidav. Ko smo julija 1945 stopili v hišo mimo zavezniških straž, nas je sprejel v tretjem nadstropju zavezniški častnik. Njegov urad je bil tam, kjer danes sedi tehnik v beli halji pred radijskimi oddajnimi aparati. V zadnjem nadstropju je bil slovenski oddelek, ki je pripravljaval sporede, predvsem poročila, za radijsko postajo, ki je bila tedaj za italijanski in slovenski program.

Ravnatelj dr. ing. Candussi

Maja 1947 so se zavezniki odločili in postavili posebno radijsko postajo samo za slovenski program. S tem je bilo zadovoljno tudi italijansko radijsko vodstvo, saj se odslej ni bilo treba ozirati na gostovanje Slovencev, še bolj pa so bili zadovoljni Slovenci, ker se je njihov program razširil in je dobil večjo pestrost; odslej niso bila na sporedu le poročila, ampak je dobil program tudi kulturno širino.

Vse je nastajalo v skromnosti. V tretjem nadstropju so preuredili oddajne prostore za slovensko postajo. Bili so zelo enostavni: z navadnimi deskami so ogradili prostor, obesili so vojaške odeje na stene in vse se je zdelo kot precej primitivna cirkuška družina, ki pripravlja predstave. Sedanji šef tehnikov, Sergio Pelicon, ki zdaj pričakuje celotno radijsko postajo v novi palači, je tedaj rekel pol v bojzani, pol v smehu: »Le s čim boste vi napolnili ves čas svojih oddaj? In le kako bomo v teh prostorih oddajali?!«

A je takoj prijel za delo in z njim vsi tehniki, v katerih smo imeli vsa leta odlične prijatelje in sodelavce, in je šlo.

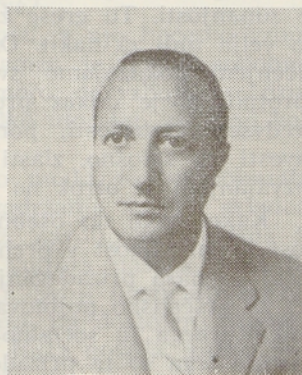
Program je bil v začetku skromen, saj ni bilo med sodelavci skoraj nikogar, med tistimi pa, ki so jih izbrali zavezniki za vodstvo, pa prav nikogar, ki bi bil že kdaj delal pri radiju; zavezniki so pač v tem odločali po svojih kriterijih. Prav tako ni imela skupina, ki jo je namestila jugoslovanska vojaška oblast 1945. leta, kake prakse ali kvalifikacije. Vse se je torej začelo nekako znova.

Oddaje so bile žive, se pravi, da niso bile posnete na trak, in bi jim bilo mogoče do neke mere odpraviti napake. Včasih je bilo treba natrpati n. pr. pri slušnih igrah vse izjavce v majhen prostor, da so tako ustvarili vtis množice. Ta »množica« je bila brez stika z režiserjem in tehnikom in je tulila, ko bi že morala nehati; potila se je brez potrebe. Koliko takih napak, ki so bile posledica tehničnih pomanjkljivosti, je bilo, za kar poslušavci seveda niso vedeli.

A čez nekaj let so pregradili hodnike in sobe, ogradili nove oddajne prostore, naročili nove aparate, tehnična stran se je izpopolnjevala. Istočasno se je izpopolnjeval tudi program.

Avditoriji, ki so bili nekoč na enem koncu stavbe, so bili zdaj drugje. Prostori, ki so bili nekoč pisarne, so postali zdaj kabine tehnikov. Uradi so romali iz zadnjega nadstropja v peto, četrto, tretje, spet v četrto.

Zahteve so rasle v vsakem oziru. Po odhodu zaveznikov je italijanska uprava prevzela celotno postajo. Zdaj, ko je RAI sprejel postajo, je bilo delo s prezidavami in iskanje tehničnih izpopolnitev bolj intenzivno.

Podravnatelj Rag. Giacomelli

Vsa ta leta smo bili Slovenci v hiši RAI-a deležni posebne pozornosti. Vse pametne pobude, ki so prišle do vodstva, so bile v mejah možnosti sprejete. V času, ko ni bilo še vzdušje v našem mestu tako kot je danes, ko je le prevladala strpnost do manjšine, je bilo težko voditi postajo s slovenskim programom in zagovarjati njeno delavnost. Tisti pomen, ki ga je postaji prisodil že Alcide De Gasperi, je zagovarjal tudi tržaški ravnatelj dr. ing. Candussi, ki je na čelu tržaškemu sedežu RAI-a od vsega začetka. Njegovi spretni in umirjeni diplomatski delavnosti je treba izreči veliko priznanje. Vedno je vedel, kako velik pomen ima postaja za našo manjšino, pa tudi v mednarodnem okviru. Z istim razumevanjem je takoj ob prihodu v Trst gledal na postajo, še posebej na njena finančna vprašanja, v mejah možnosti, podravnatelj sedeža rag. Nino Giacomelli.

Ko zapuščamo stavbo, se spomnimo trenutka tesnobe, ko je leta 1958 začelo v enem od avditorijev goret in smo se s strahom spraševali, kaj bo, če bo požar zajel vse poslopje. K sreči ni bilo večje nesreče in je postaja oddajala iz avditorija v Teatro Romano brez prekinitve, nato iz palače, kjer je Delovni urad, potem pa smo se selili spet v palačo TELVE.

Zdaj odhajamo končno v novo hišo vsi, ki sodelujemo z našo radijsko postajo. Radijski poslušavci sprejemajo le po eterskih valovih programe naše postaje, vendar jih je vedno zanimalo, od kod prav za prav ti sporedi prihajajo. Mnogi pevski zbori, mnogi, ki osebno prinašajo voščila za glasbo po željah, in še vsi, ki prinašajo tak ali drugačen delež k oddajam, pa se prav posebej zanimajo za nove prostore.

Poslavljamo se tedaj od stare stavbe in odhajamo v novo. Vsi upamo, da bomo v novi palači lažje izpolnili svoje naloge in da bomo tudi tehnično lahko pripravljali boljše oddaje in tako čim bolj zadovoljili radijske poslušavce.

NEKAJ BELEŽK O IVANU MRAKU, PISATELJU

„PROCESA“

IVAN MRAK

Težko pišem o Mraku. Ko prebiram nazaj svoje vrstice, se ves čas sprašujem, ali ne meditiram preveč iz svojega lastnega zornega kota. Kdo drug, bi ga opisal čisto drugače. Sploh bi ne opazil zunanje pojave. Ne bi jo povečal v fantom, našel bi na cesti navadnega, vsakdanjega moža, samo nekoliko bolj markantnega, s svojsko držo in hojo. Nič nasilno preroškega bi ne videl, samo tiho razlaganje, razmišljanje in blago prepričevanje. Zdelo bi se mu povsem neverjetno, da bi ta človek, ki je mirno delil prepričanje z najbolj različnimi duhovi, skrival v sebi le kal nestrpnega fanatizma. Odločno bi zanikal, da je hodil k njemu drugače kot k sijajnemu človeku. Razburil bi se ob moji misli, da je poleg vseh plemenitih vzgibov delovala v življenju našega pisatelja kakršnakoli težnja po potrditvi lastne osebnosti.

Vem, da bodo obratno njegovi nasprotniki — takrat ko bodo morali začeti pisati o njem, ko bodo končno vendarle morali opaziti tega človeka — skušali razložiti vso njegovo dejavnost iz kdo ve kakšnih psihobioloških pogruntavščin.

Eno ne smemo pozabiti: njegova človeška dejanja so bila skoro brez primere v svetu umetnikov. Bil je stoddosten v svojem odnosu do sočloveka. Vsak trenutek je bil pripravljen pomagati tudi tistemu, ki ga je še včeraj udaril, zapustil, ponižal in izdal. Razumel je in neprestano odpuščal bedni, grešni človeški kreaturi in izkazoval je dejavno pomoč trpečemu bitju. Gotovo bi brez pomisleka vrgel svoje ime v pozabo, če bi lahko s tem pomagal le enemu živemu bitju.

Preko teh dejstev ne bodo smeli.

Ali je mogoče, da bi tako življenje vodilo samo mrzlo intelektualno spoznanje in gola težnja po potrditvi samega sebe.

Njegova življenjska pot je prav tako ali še bolj važna kot njegovo delo. Zato, ker je v njej isto oznanilo kot v njegovi umetnosti.

Za obokanim čelom je vladala velika misel o Smislu in Bogu. Ne! Nekaj kar je mnogo več kot misel. Vera, popolno prepričanje. Predanost. Molitev. Življenje darovano temu Smislu.

On je poslednji srednjeveški človek. On ni vernik našega časa. Njemu ni razum spoznal Boga. Vse bitje ga je čutilo, nosilo ga je v sebi, ker je tako hrepenelo po njem.

Gotska katedrala raste v nebo. Trga se iz zemlje v enem samem silnem vzgonu. Ali srednjeveški človek je poznal tudi vse strasti telesa, temo duha in nagonov. Bil je prav tako ali še bolj čuten kot mi. Toda bil je v borbi s seboj. Ni pripoznal harmonije duha in krvi kot so jo v svojih najsrečnejših dneh doživeli Grki in Egipčani. Ruval se je s seboj za Boga, ki je duh. Bil je srdito bitko zanj.

Tako srednjeveška sta tudi Mrakova »Marija Tudor« in »Procesa«.

Naša pa sta, ker je tema dram naša kot je bila njihova in kot bo večno človeška.

Zmerom se bodo borili ljudje med seboj vsak za svojo resnico, zmerom in povsod bodo obsojali nedolžne in dobre, krivde ne bodo minile, predsmrtni boj bo ura obračuna in spoznanj.

Ti dve dramati sta moderni in srednjeveški in antični obenem. Zlasti »Procesa«, ki je grajen skoro kot grška tragedija.

E dip išče v dejanje, ki se je že zgodilo. Neusmiljeno vrta v svojo preteklost, neizprosnost sila ga žene v resnico, ki je zanj katastrofa. Prav tako raste v Judi, v Kaifi, v Pilatu zavest dejanja in z njim zavest krivde. Vse je že bilo. Le spoznanje se je šele začelo in razraslo v tragedijo.

Edini pravi protigravec vsem trem Jezusovim sodnikom je njihova vest. Konflikt je znotraj. Vsa napetost je v človeku.

»Proces« je drama krivde. In vest je svetloba te drame. Je katarza za gledalca, čeprav ne more več biti za Judo, za Kaifo, za Pilata.

»Proces« je klesan z enim samim zamahom. Enostaven je in monumentalen v gradnji.

»Tudorka« je navidez običajna drama konflikta nasprotnih ljudi. Crammer in De Pole sta se spopadla vsak za svoj prav. V tem spopadu se dvigne Crammer nad sebe in zmagava v trenutku, ko gori na grmadi. Ali ta grmada je potrebna Mariji Tudor za njeno spoznanje. Kajti »Marija Tudor« je prav tako predvsem drama ene osebe. Dejanje, ki se godi pred Marijo Tudor teče sporedno z njenim umiranjem. Proces fizičnega minevanja in intimno spremljanje aktivnega dogajanja odpira celotno naravo, vse bitje Marije Tudor, vso njeno sedanjost in preteklost. Šele tako razkrita in pograna lahko raste kraljica v svoj konec. V smiselnosti tega finala, ki ga je prešinilo veliko spoznanje pa ni nič nasilnega.

Dih božanskega in mizerija človeškega sta tako organsko prepletena, da zapusti drama vtis neke nujne, logične usode in to direktno iz življenja samega ne pa iz idejno zasnovane kombinacije. Z živim dejanjem potrdi misli starega služabnika o toku sveta. Ta Thompson je čisto svojsko vključen v dejanje. Zaustavi igro pred zadnjim izbruhom, je kot pojav, kot bitje človeško prepričljivo, za svojo funkcijo dovolj karakterno označen, obenem pa skoro abstrakten, kot glas, kot misel iz vesolja.

Kot sta obe Mrakovi dramati enostavni v celotni liniji razvoja, sta pa dokaj manj pregledni v monologu ali v razgovoru. Navada je da dramatik njegove vrste — Mraku ne gre za psihologiziranje — marsikak drobce naše misli in občutja brišejo, ker žele s tem podpreti jasnost, ki je zelo važna pri doživljanju igre, saj se gledavec ne more vračati nazaj in brskati po tekstu. Mrak često ne dela tako. Kadar se mu zdi, da so sporedne misli važne za osvetlitev karakterja, kadar nekatere delujejo nanj, ali imajo magari šele pozneje delovati, jih ne jemlje življenju. Zato se često zgodi, da je odgovor komaj še odgovor na vprašanje, misel komaj še protimisel nasprotniku, da zavozni pogovor iznenada čisto drugam, da se šele pozneje vrne ali pa sploh ne. Prav tako kot se godi z našim razmišljanjem in čustvovanjem v resničnem življenju. Važno je Mraku vedno tisto, kar deluje na osnovni vzgon junakove rasti in poti. Pri tem ostanejo marsikateri dijalogi nezaključeni, izgleda včasih, da govore osebe druga mimo druge in so posamezne istočnice le vzmeti za lastna trenja in razvoj v sebi.

Vse tri drame »Procesa« rastejo in se zaključujejo v enem samem valu. Tudi »Tudorka« je kljub svojskosti gradnje enostavna. Mrak ni bil vedno tak. Včasih je bolj drobnil svoje drame, številne osebe in številni prizori so se gnetli še v »revolucijskih igrah«.

Monumentalnost in večnostni pomen snovi pridobi v skopi in jasni zgradbi. Pisatelj se tudi zaveda možnosti gledavčevega doživetja. Vesoljnost je mogoče odraziti v enem edinem liku, v neznatnem trenutku. Izognil se je nevarnosti, da bi utonil in se razbil v preobilju snovi. Umetniki, ki teže za izrazom celovitega življenja so zelo izpostavljeni tej nevarni mami.

Zdi se, da Mrak ni dobro poznal povprečnega človeka in ga je večkrat naivno opazoval. Vse to je slabilo njegove tekste in jim jemalo moč. Mrakova domena je tragični človek. Tu se pisatelj razžiivi, kajti tragični liki rastejo iz njegove lastne nature. Iz teh likov spleta svoje oratorije človeku in Bogu.

Vse Mrakove nove drame so oratoriji.

Zlepa ni bilo dela, ki bi me tako pretreslo kot O'Neillovo »Dolgega dne potovanje v noč«. Kot plaz dreve ljudje v tej temni drami neizprosno v svojo usodo, brez moči, da bi se uprli toku, ki jih nese, kajti čisto docela so zvezani in pogojeni. Življenje jih je izoblikovalo še preden so se zavedli. Sedaj zanje ni milosti, vsak upor je jalov, premočno je kar jih določa, nihče se ne more dvigniti preko sebe. Nikjer ni mesta za svobodno voljo, za lastno odločitev.

Ali samo tisto, kar je iz svobodne volje storjeno, je vredno. Dobrota, ki ni priborjena, ki je sama po sebi, ne nosi zasluge. In če življenje ne vsebuje svobode, je vse le igra sil in pogojev.

Tudi v Mrakovi drami »odmeva vse v naprej določeni čas«. Zgodilo se bo, kar se mora zgoditi. In vendar se Cranmer svobodno odloči.

Mrakovi junaki vseh njegovih iger često izgovarjajo stavek: Bi mogel, bi smel storiti drugače. D'Artois govori v »Marat-u«: Do tistih dob še ni izpolnil in dognal od usode mu naloženo. Vse kaže, da je Marat svojemu namenu dozorel. Ona (Charlotte de Corday) je bila vsekako določena, da ga požne. In malo naprej: Marat jo je tolpi iztrgal (pešil jo je iz množice, ki jo je hotela linčati), da se v redu izteče njegov čas, da ona zadosti svojemu smotru.

Shakespeare pa je dejal: Posebna previdnost čuva celo nad padcem vrabčevim!

Ta nerazumljiva dvojnost nujnega in svobodnega je prisotna v Mrakovih tragedijah. Toda ali ni prisotna tudi v življenju? Razložljiva ni z religijo in še manj z materialističnim principom, če mu hočemo ostati dosledni. Ostane uganika življenja.

Ko prvič vidimo dramo ne razmišljamo toliko o njej. Niti ne opazimo vse, kar nosi v sebi. Drama mora bolj kot katerakoli umetniška zvrst delovati s svojim osnovnim impulzom. S tistim iz česar raste, iz gona, ki jo je rodil in ki je skozi in skozi v njej delujoč. Le tako si lahko razlagamo, da so premagale čas Schillerjeve igre, ki bi jim z vseh mogočih vidikov lahko toliko očitali.

RAZGOVOR Z LEVOM DETELO

VLADIMIR VREĆEC

Z Levom Detelo sem se na Dunaju razgovarjal o njegovem dramskem prvcu GRAŠČINA, ki ga je natisnila Mladika in uprizoril lani tržaški radijski oder. Menim, da je bil razgovor tako zanimiv, da ga moram posredovati širši javnosti.

Začela bi lahko kar pri naslovu tvoje drame. Naj pojmujemo ta tvoj naslov, to veselo in žalostno burko GRAŠČINA, simbolično?

Seveda. Za naslovom Graščina sem skušal ponazoriti neko zaprto, odtujeno področje, v katerem človek ne more zaživeti kot celovito bitje v vsej svoji najboljši dejavnosti. Dolo-

čena nemoralna družbena konvencija mu namreč neprestano preprečuje, da bi zaživel kot celovito bitje v odprtem, celovitem svetu brez različnih ovir in pregraj. Pa tudi izraz »vesela in žalostna burka« je treba razumeti simbolično. Gre za nepopisljivo maškerado oblasti s človekom, za tragedijo, ki pa v končni akcijski fazi ne izzveni popolnoma tragično.

Ali ne spominja naslov tvoje drame — in tudi svet v drami na neki roman Franza Kafke?

Ne vem, kako bi ti odgovoril, ko sva že pri Kafki. Med menoj in Kafko so gotovo neke sorodnosti, ne da

Gotovo je Mrakova dramatika nabita s silnim, strastnim duhom. Ta je nje prvinska moč.

Z dvajsetimi leti sem napisal svoj credo umetnosti, ki ga še danes priznavam in katerega mi tudi »Marija Tudor« in »Proces« potrjujeta.

Umetnina je delo človeka, je po človeku ustvarjeno življenje. Iz človeka je, iz njegovih misli, zavesti, strasti in spoznanj rojena, odsev njegov, pa vendar svoj samostojni svet, novo življenje, ki utriplje po novih zakonih.

Umetniška tvorba ni nikdar zgolj razumska razprava o tako imenovanem duševnem svetu. V njej je ta duševni svet živ in neposredno deluje.

Niti najmanj ni nujno, da bi bila kot posnetek življenja. To strogo vzeto sploh nikdar ni in ne more biti. Vedno pa bo odraz resničnega življenja, življenja, kakršnega žive resnični ljudje. Tudi v pravljici in legendi, v groteski in v simbolu in v izmu, ki ga še ne poznamo. Življenje bo v njem, če bo umetnost. Po tem ga bomo sodili.

Od prodirnosti umetnikovega pogleda, od čuta za bistveno, za logičnost duševnosti, za sklenjenost organizma, za kompozicijo celote — zavisi vrednost dela.

In še od nečesa — in to je vzrok, da med poplavo umetnikov in umetnin prežive le nekateri stoletja in tisočletja. Da postanejo takorekoč večni kot Fidias, Shakespeare, Michelangelo, Bach in Beethoven. Saj imamo nešteto večjih, izrednih opazovavcev, ki zelo mnogo vedo o naši psihi, o prirodi in svetu, umetnikov z odličnim darom izražanja, morda prav tolikšnim ali še večjim kot omenjeni mojstri — toda ti, izbranci, so doživeli in oblikovali svet s tolikšno intenziteto, da je daleč prerasla vse druge. In zajeli so ga v vsej mogoči obširnosti, da se je njihova izpoved izpreminjala v izpoved celega stvarstva.

Poleg intenzitete in zavesti globine je samo še ena stvar tako važna — in to je njih človečnost. Ne samo, s kolikšno silo čutijo življenje, kako globoko prodirajo vanj, tudi mera ljubezni, ki je zakrita v delu in se razodeva v odnosu do vsega, kar je duh in življenje, določa vrednost umetnini.

Umetnina se izpreminja v lepoto celo tedaj, kadar opisuje grozo in negativne lastnosti človeške duševnosti. Lepi niso karakterji, ki jih prikazuje, pač pa globina in moč duha, ki jih oblikuje in umetnikovo srce, ki sočustvuje s preganjanimi, ki protestira nad krivico ali se upira brezumnju. Lepo je morda najbolj njegovo razumevanje človeške narave, ki jo ne sodi, ampak se bori za njeno boljšo podobo.

(Konec prihodnjič)

bi si ob tem domišljjal, da sem enakovrsten vrstnik velikemu pisatelju. Je pa res, da je osnovno razmerje do sveta tako pri Kafki kot pri meni sorodno, krizno. Tudi skorajda o srednji problem v najinih delih, namreč problem človeške odtujenosti od sočloveka, samega sebe in Boga, nama je skupen. Vendar pa so pri tem tudi zveze med Kafko in Dostojevskim, med Kafko in Camusom in drugimi eksistencialisti, med Kafko in Andrejevim, med Kafko in našim ekspresionistom Grumom, med Kafko in Strnišo itd. S takimi primerami torej stvari ne razrešimo. Končno tudi priznam, da je zveza med mojim

delom in Kafkovo Graščino ali Gradom že v samem naslovu dela. A to je nastalo popolnoma nehote. Vendar pa te moram opozoriti, da teče dejanje mojega dela v ožini same graščine (torej v zaprtem prostoru, ki spominja na eksistencialistično ožino — n. pr. Sartrova drama Za zaprtimi vrati —), čeprav, kot upam, vzgojiteljevo končno razkrinkanje upravnika - zla ta zaprti prostor pozitivno prebija, medtem ko je Kafkov Grad samo daljna, nedosegljiva vizija, milost, da se izrazim teološko, ki ni dana zemljemeru, da jo doseže. Sorodnosti med nama obstajajo, za identičnosti pa ne gre.

Omenil si upravnika - zlo. Gotovo je poleg človekove odtujenosti v današnji družbi, ki si jo pokazal zlasti v vzgojiteljevo usodo, ena glavnih lastnosti tvoje drame napad na zlo?

Beseda napad je točna. Mislim, da si ob branju drame sam ugotovil, da predstavljajo upravniki, valpeti Teleban, suženj Debeli Martin, cesar itd. zlo današnjega zmaterializiranega in dehumaniziranega sveta. Vzgojitelj končni nastop proti upravniku bi nas moral zato v določenem smislu tudi tako podučiti: Le s pozitivnim dejanjem lahko premagamo odtujenost, osamljenost in zlo posebej in prinesemo v svet nove, človeške odnose.

Prvi del drame je bolj absurdno filozofsko meditativen, druga dva dela pa sta pretežno akcijska? Je to slabost ali moč dela?

Mislim, da jedra problematike ni na tem področju. Kar se te dvoličnosti, ki mi jo očitaš, tiče, bi rekel, da izvira iz same strukture dela, iz snovi že. V prvem delu gre namreč za prikaz predrevolucijske dobe, v kateri se nesreča v pravem pomenu besede šele pripravlja, medtem ko stopi zlo komaj v revoluciji v svoj groteskni absurd.

V kakem smislu napadaš v drami revolucijo?

Napadam negativno, nečloveško revolucijo upravnikov, cesarjev in valptov, ki ne prinaša nikakršne izboljšave v svet. Nikakor pa nisem proti revoluciji, ki bi znala oplemeniti duha, ki ne bi zgradila iz človeštva brezosebno pošast povprečja in podpovprečja, ki bi znala divgniti, ne porušiti v peklo nečloveških odnosov. Do duhovne revolucije osveščenih posameznikov, ki tvorijo občestvo mora priti. Pozitivne revolucije, vsaj v Slovenskem še nismo doživeli, vsaj v popolni in dokončni obliki ne.

Zdi se mi, da je Graščina tudi politično delo?

Nedvomno so v Graščini prisotni določeni politični elementi. Vendar nikakor ne gre za dramo, ki bi izražala politični program tega ali onega gibanja, temveč za izrazito dramo upora proti zlu. Prav tak upor bi namreč morala biti vsaka resnična umetnost. (Podčrtal ured.)

Torej tiči v uporu bistvo umetnosti?

Umetnost je predvsem tisto duhovno dejanje, ki na estetski način opisuje življenje s tem, da prebija negativno v svetu.

Danes je žal z »umetnostjo« prav redko tako, kot ti zahtevaš?

Zal. Zato tudi velike umetnosti skoraj več ne poznamo. Napeti pa moramo vse sile, da jo zopet pokličemo v življenje. Ponovno moramo zgraditi veliko umetnost upora, veliko, razburljivo umetnost vsestranskega spopada z zlom v svetu. Edino taka umetnost je v pravi službi človeštva, samo tako umetnost človeštvo predvsem spoštuje in išče.

Mislím, da je v boju za dobro in v boju proti zlu tudi osnovno jedro prave krščanske drame?

Ne da bi želel izdelovati cenene solzave navidezno krščanske legende in tendenčne drame, upam, da z zahtev po etični drami zastopam tudi stališče napredne ustvarjalne krščanske drame.

Zdi se mi, da je v drami posebno važno razmerje upravnika - vzgojitelja? Mislim, da je edino vzgojitelj pozitiven junak v drami?

Ob razmerju upravnika - vzgojitelja gre v resnici za razmerje posameznik - oblast. Oblast sem v igri prikazal skrajno negativno, pretirano, v gotovem smislu celo namenoma primitivno, da pride njena banalna igra čim bolj do izraza. Vzgojiteljeva postojna rast v pozitivno dejanje je v igri res najpozitivnejše, čeprav idealno pozitivnega junaka, kot ga zahtevajo klasicistični dramaturški predpisi, v moji Graščini ni; resnično pozitiven junak je še nad vzgojiteljevim dejanjem, v mnogo bolj jasem, utemeljenem nastopu. Vzgojitelj je preje individualist, ki mu manjka globlje življenjske izkušnje.

Skriti kapital v tvoji drami je ljudstvo, ni morda to najpozitivnejši junak?

Ljudstvo je lahko najpozitivnejši junak hipotetično; namreč tedaj, ko bi izpolnilo program, ki si ga je nejasno zastavil vzgojitelj. Do tega pa je, kot se mi zdi, tudi ob koncu te moje prve drame še daleč. V igri namreč nisem hotel nikakor vsiliti nekega dokončnega pozitivnega dejanja; to znajo boljše narediti totalitarni oblastniki. Iskati mora vsakdo sam; človeško pa je, da iščemo pozitivno, da, najpozitivnejšo rešitev.

Enotnost kraja, časa in dejanja si verjetno izbral namenoma?

Graščino sem namenoma napisal kot »primitivno« ljudsko burko. Tozadevno sem zgradil dramo na enakosti časa, kraja in dejanja in jo z vsemi sredstvi zvalgariziral in sprimitiviziral. Tako problemi zažare v groteskni luči vse svoje zlohodne absurdnosti.

Ko sva že pri absurdnosti, mi pršim povedj, če niso nevidni graščak, njegova sinova, hči Porcijunkula in predvsem race absurdni elementi?

Race so simbol požrešnosti, materialnega zla, graščak in njegova rodina pa je simbol zlagane lepote in utopije, s katero hočejo na levi in na desni begati, poneumljati, zastraševati, varati in izrabljati ljudi, ki postajajo poslušno orodje v grozotnem mehanizmu komunističnega in kapitalističnega oblastniškega stroja.

V svetu še nismo na tisti stopnji, v kateri bi vladalo resnično človeško razmerje. Človek samoupravljavec ne bi bila zgolj slepilna maska birokratske in tehnokratske družbe. Toda, da se povrnem k vprašanju: race ali graščak in njegovi so mi gotovo absurdni instrumenti v moji drami, katerih naloga je v kar drastičnem razgaljanju absurdnega zla, ki nas je vse zajelo in ki ga napadam skozi vso igro.

Kljub temu je tvoja drama v osnovi zelo konkretna in plastična.

To me veseli, ker bi pretirana abstraktnost probleme samo zameglila. To pa je praksa piscev, ki se boje povedati resnico ali pa nimajo kaj povedati. V delu se na primer spoprijemam s določenimi slabostmi, ki so se nagrmadile v Jugoslaviji, a jih stalno soočujem s slabostmi po vsem svetu. Kljub kritiziranju določenih jugoslovanskih napak je moja igra vendarle kritika širšega svetovnega negativnega položaja, med drugim tudi amorfnosti in nefaustovske kabinete modrosti določenega dela slovenskih zdomcev.

Valpet Teleban je posrečena podoba militarističnega omejenega hlapca, pri sužnju Debelem Martinu pa je stvar nekoliko bolj kočljiva.

Pri sužnju Debelem Martinu gre za refinjeno izkoriščanje osvobajajočih se afriških ljudstev. Izrabljajo jih v sebične namene. Seveda greše tudi Afričani. Slepa, zgodovinska, negativna pokorščina do izkoriščevavcev vodi v še večje izkoriščanje. Tlačanka Mica Potica je ob tem primer negativnega, dobičkazeljnega človeka, da o drugih ne govorimo. Posebno trgovec s Puše, ta leporečni kadičničar zlu, je figura, ki prinaša v svet morda največ gorja. Graščina je važna predvsem zato, ker vsaj nakazuje (če že ne rešuje) vrsto problemov.

V Graščini si ustvaril zanimivo navidezno zgodovinsko atmosfero. Si to storil s kakim določenim namenom?

Seveda. Ta navidezna zgodovinskost samo dokazuje, da se moja drama odvija v vsakem času. Z graščinskim okoljem pa sem hotel tudi podčrtati našo slovensko zgodovinsko pogojenost. Tudi danes smo namreč še vse preveč narod hlapcev in tlačanov, voditelji, ki jih rojevamo, pa postajajo vse prevelikokrat birči in valpti, da ne govorim o upravnikih, ki kar mrgole med nami. Na vstajenje slovenski narod šele čaka. Kar govore danes o suverenem slovenskem narodu, so neodgovorne prazne fraze.

V drami sem zapazil vrsto vizij in podzavestnih izbruhov. Posebno bi opozoril na deklin groteskni monolog pa na simboličnost graščaka, Porcijunkule in rac.

Moja do zdaj še samo delno objavljena proza je v glavnem vizija podzavestne groze, bolečin, pelina tujine, ne bi pa rekel, da gre v Graščini prvenstveno za probleme, ki so stvar podzavestnega sveta. Je pa tudi v Graščini kljub temu veliko podzavestnega. Taka nerealistična literatura v današnjem času velikega števila bralcev morda ne bo pridobila, a to končno tudi ni njen namen.

V igri si tudi aktiviziral gledavce, saj uvajaš celo »glasove iz občinstva« in podobno. Ne vem, če je bilo to potrebno?

S takimi »injekcijami« sem skušal plastičnost samo poživiti in gledavca opozoriti na nevarnost aktivne udeležbe v »igri«. Tu sem se seveda tudi precej naučil pri Brechtu ali Majakovskem, dveh velikih dramatikih. Ne vem pa, če se mi je stvar posrečila.

Si s to svojo prvo igro zadovoljen?

Z ničemer, kar napišem, nisem zadovoljen. Graščina je kljub vrsti problemov, ki jih načinja, naštelja sva jih samo nekaj, po mojem prenerodna, pretrda, začetniška. Za prvenec je kljub temu še dovolj učinkovita in zakaj ne bi vsaj delno branil tega svojega duhovnega otroka.

Igro so ti 28. avgusta lani uprizorili na tržaškem radiu. Si zadovoljen z uprizoritvijo?

Drugi del, ki ga režiser Jože Peterlin ni skrčil, je najbolj uspel. Pri prvem in tretjem delu pa je bilo čutiti rdeči svinčnik, ki je dramo preveč poenostavil v smislu navadne ljudske burke, medtem ko bi ravno absurdni

elementi (Porcijunkula, race itd.) dali drami filozofsko ostrino in idejno poglobljenost. Kljub temu sem g. režiserju in članom Radijskega odra hvaležen, da so delo po svojih najboljših močeh naštudirali.

Si po Graščini napisal še kaj dramskega?

V rokopisu imam simbolično tragedijo pesništva v treh delih Prokrust in farso o militarizmu in odtujenosti Generalka. Naj omenim, da sem določene probleme pesništva zajel že v Graščini z vzgojiteljem. Pišem še dramo o aktualni vojni in poejni problematiki, napovedal sem jo že v oktobrskem intervjuju Novemu listu.

Kaj pa drugo delo in načrti?

Ne bi jih rad obešal na veliki zvon. Naj zore počasi.

Bi mogli gledališko življenje v Trstu še poživiti?

Nekateri se že danes popolnoma zrtvujejo kulturi. Drugače ne bi sploh nič nastajalo. Morda pa bi se v ulici Donizetti dalo s skromnimi sredstvi urediti nekak eksperimentalen oder v krogu, na katerem bi lahko upri-

zarjali eksperimentalne bralne igre. Posebno pozornost bi bilo treba posvetiti našim ljudem na podeželju, s potujočim gledališčem bi jih morali še in še obiskovati. Pozabiti pa tudi ne bi smeli na množične nastope na prostem; ljudi je treba znati navdušiti; zato pa je seveda treba nekaj kulturnih delavcev, ki tako gore za stvar, da se ji popolnoma žrtvujejo. Nekateri so že do sedaj veliko storili. Slovensko narodno gledališče in Radijski oder sta nadvse pomembna, vendar bi morali recenzenti tudi zabeležiti vsaj vsako novo izvirno delo na radijskem odru v tisku; zdaj nam je veliko zanimivega kar zbežalo plašno in neopazno mimo. Igra pa ni zločinec in umetnost tudi ne; kakršnakoli že je, potrebno jo je zabeležiti.

Se popolnoma strinjam. Nešteto problemov in dela je pred nami. Da bi vsaj nekaj uresničili.

Z močno voljo in poštenim idealizmom bomo lahko veliko storili. Glavno je, da delamo. Posebno pa je važno, da presenečamo zlo stalno in povsod z naglimi, udarnimi potezami, da ga vedno bolj držimo v šahu.

Vladimir Vremeč

RAZSTAVA SODOBNE SLOVENSKE UMETNOSTI V ZAMEJSTVU

Od 4. do 30. aprila letos je odprta v znani LOK galeriji na 62 St. Mark's Place v New Yorku 10003. razstava del umetnikov, ki žive v zamejstvu.

Razstava je zanimiv odraz generacij in odraz sveta, v katerem umetniki ustvarjajo.

Slovenska umetnost je bila v preteklosti pretežno pod severnim vplivom (München, Dunaj). Italijanski prihaja do izraza predvsem v stavbarstvu in kiparstvu; barok in renesanca sta pustila v Sloveniji značilne spomenike. Viden, ne pa pomemben, postaja šele v zadnjih desetletjih.

Štirikrat je slovenska umetnost v

zgodovini dosegla pomembnejši izraz; v gotiki, konec srednjega veka, v baroku sredi 18. stoletja, v dobi romantike, predvsem pa v 20. stoletju, ko je zaživela in se razcvela v samoniklem impresionizmu, ki je odprl vrata v novo dobo, ki jo označujemo za moderno.

Novi čas, tako po prvi, kakor po drugi svetovni vojni, je nujno narekoval slikarstvu, kakor tudi kiparstvu in arhitekturi nova načela in novo izrazno govorico.

Razstavljaajoči umetniki predstavljajo tri generacije. Prva generacija v katero sodijo Gorše in Bara Remče-

va, se je že v domovini v polni meri umetnostno udejstvovala. Drugo generacijo predstavljajo umetniki, ki so začeli študij doma in ga pozneje v tujini dovršili. So to slikarji: Aleksa Ivančeva, Božo Kramolc in Savinškova. V tretjo generacijo pa štejemo one, ki so umetnostni študij začeli in dovršili v tujini. Individualnost teh je posebej zanimiva (Jože Vodlan, Miro Zupančič, Ivan Bukovec, Marinka Burgar in Hugo Velker).

Razstavljavci so od vsepovsod. Iz Argentine, Francije, Maroka, Kanade in iz Združenih Držav Amerike. Res je, da se v njihovih delih kaže bolj ali manj vpliv okolja, kontinentov, različnih šol in slogov, vendar je pa vsem skupna mehka slovenska lirika, skupen samonikel slovenski izraz, ki se v toku peripetij ni izgubil. Slovenska duhovna dediščina vse notranje povezuje.

Ta razstava, ki obsega predvsem dela zadnjih let, skuša prvokrat v zgodovini pokazati, da je slovenska zamejska umetnost že dvajset let odmaknjena od domovine — ne le samo, da živi, temveč da se razvija in raste obogatena in oplemenitena od zakladov tujine.

NOVE KNJIGE

NAVIHANCI je naslov drobni knjižici, ki je namenjena mladincem. Lahko bi ji dali naslov Veselo življenje. V štirih zgodbah, verjetno resničnih, nam pisec podaja vedro življenje modernih Tarcizijev, zgodbe iz vsakdanjega dne, nagajive in vesele. S to knjižico gre zbirka že preko 100.000 izvodov.

Fran Zorè: DEŽELA, je zbirka pesmi nam že znanega pisatelja, ki je tokrat zbral svoje raztresene pesmi v enotno zbirko in jih je izdala SKA v Buenos Airesu. Večina pesmi je odmev medvojnega in povojnega časa, ko je pesnik bil nema priča strahot.

Koroški dijaki pa so spet poslali med svoje prijatelje in znance DIJAŠKI GLAS, ki je v mnogem sličen našim Literarnim vjam, le da je Dijaški glas tudi tehnično delo ustvarjavcev. Že v prvi letošnji številki smo se pomudili pri četrtem zvezku, se-

daj pa je pred nami peti zvezek. Veseli smo vsakega koroškega glasu, saj nam priča, da je slovenska beseda v Korotanu še živa.

KRALJESTVO BOŽJE, glasilo Apostolstva sv. Cirila in Metoda, leto 1964. Letošnji zbornik je posvečen v celoti 1100-letnici svetih bratov, kar smo lani tako svečano proslavili na Padričah, z vrsto radijskih predavanj in sedaj še z zbornikom. Iz vsega zbornika diha ekumenska ideja, da bi bili vsi eno...

PACEM IN TERRIS — kantata. Na odstavke okrožnice papeža Janeza XXIII. Pacem in terris je francoski skladatelj Milhaud uglasbil kantato, ki so jo v Parizu že izvajali in je dosegla veliko zanimanje in uspeh. Komaj nekaj mesecev po objavi je okrožnica naletela na tak odmev, da je postala tudi predmet obdelave skladateljev.

Slikar
Avgust Černigoj
je od 8. do 18.
aprila razstavljal
v Nemškem
Inštitutu
v Trstu

NASE ORGANIZACIJE

Pravijo, da na Tržaškem ali vsaj v Trstu deluje precej katoliških organizacij. Na zunaj se le malo opazi. Mi lahko poveste, katere so te organizacije in s kakšnim kulturnim delom se bavijo. Ali skrbijo samo za molitev?

Človek ima vtis, da bi te organizacije veliko dobrega naredile, če bi se njihovo delo temeljito povežalo in bi prevladovala skrb za skupnost in ne samo za lastno organizacijo. Če želimo še kaj ohraniti slovenskega, bodo breme za to skrb morale nositi prav te organizacije. Saj drugod povsod peša.

Slišal sem celo, da se v kakem kraju na deželi zganejo nekatoliške organizacije šele tedaj, ko župnik kaj pripravlja ali organizira. Če bi župnik ne organiziral bi ostalo vse tiho: na eni in na drugi fronti.

Kaj bi bilo treba narediti, da bi se naši ljudje kaj več zavzeli za to delo?

L. Šk.

Dotaknili ste se vprašanja, na katerega večkrat sam mislim. Mnogo organizacij imamo, skoraj v vsaki župniji deluje taka ali drugačna. Imamo izrazito cerkvene in prosvetno kulturne. Delo verskih organizacij spada v drugo pristojnost, čeprav moramo povdariti njihov velik pomen za narodno življenje.

A največja pomanjkljivost vsega našega organizacijskega delovanja je premajhna medsebojna povezava, povezava med versko cerkvenimi organizacijami in med prosvetno kulturnimi. Vsaka župnija je nekako svet zase. Vsak kraj nekako misli, da je važno, da je le tam nekaj. Z nekakšno zavistjo gledajo drugam, če imajo tam več in z nekakim strahom se boji, da jim ne bi kdo iz sosednjega kraja kaj pokvaril ali podrl.

Mislim, da je to uklepanje v tisti lokalni patriotizem nekaj zelo ozkega in da se prej ali slej maščuje. Saj je popolnoma razumljivo, da bo zrasla zavest moči in samozavesti ob srečanjih z istovrstnimi organizacijami v drugih krajih. Ljudje, ki enako mislijo, se bodo povezali med seboj in bodo skupno več dosegli. Misel, »kaj nam pa morejo drugi dati!« je zelo majhna. Morda pa ti lahko kaj drugemu daš, saj gre vendar za celotno rast katoliškega in prosvetnega narodnega življenja pri nas.

Tudi s skušnjami lahko drug drugega podpiramo. In do vseh pojavov in do vsakdanjih vprašanj moramo vendar potem, ko smo si izmenjali mnenja, zavzeti enaka stališča. Voditi moramo, da se tako izrazim, enotno kulturno in prosvetno politiko. Tako, kot jo bomo v medsebojnih razgovorih določili.

Samo če bomo enotni, bomo imeli uspeh. Samo če bomo enotno nastopali, nas ne bodo nasprotniki vseh vrst izigravali in izrabljali. Samo enotni bomo drug drugemu pomagali.

Prepričan sem, da je poroštvo naših uspehov medsebojna povezava.

ZAMEJSKI TABOR MLADINE

Velja, da je tabor zamejske mladine letos na Koroškem. Kakor smo v prvi številki revije javili, gremo letos na Gospodstvo polje in v Celovec. Mislite na to po vsej Tržaški. Naj bo to močno tabor zamejske mladine!

Sporočila

Zadnjič smo Vas prosili, da nam pomagate, da bo »Mladika« prikupnejša in zanimivejša. Povedali smo tudi, da imamo dosti raznovrstnega gradiva, da pa ne moremo povečati obsega naše revije zaradi splošne dražnje.

Pred časom smo lahko brali v časopisju, da je nekje izhajala revija s komaj 145 izvodi naklade, pa je vendar vsak mesec redno dobivala od neke ustanove več milijonov lir pomoči. Na tako pomoč seveda mi ne moremo upati. Prepričani pa smo, da nam bo Vaša pomoč, ki gotovo ne bo izostala, omogočila redno izhajanje in izboljšanje vsebine in opreme »Mladike«.

Naj Vam povemo, da naši sodelavci večkrat nestrpno sprašujejo kdaj bomo objavili njihove prispevke, da imamo polno čudovitih fotografij, ki bi lepo popestrile »Mladiko«.

Na razpolago imamo dela naših slikarjev, tistih, ki so že afirmirani in katerih ustvaritve bi hoteli posredovati našim bralcem, in mlajših, ki šele iščejo svojo pot in katerim bi »Mladika« želela pomagati in jih predstaviti naši javnosti. Imamo polno idej in jih hočemo uresničiti.

Brez Vaše pomoči seveda ne bo šlo, zato Vas ponovno prosimo, da nas podprete, da bo lepša »Mladika« našla pot v vsak slovenski dom.

Lepo zahvaljeni za vse!

Podpirajte „Naš dom“

Za dobro voljo

Ko sem bil mlad, sem moral delati, kar je ukazal moj oče. Zdaj delam, kar noče moj sin. Zato bi rad vedel: Kdaj bom delal kar se meni zljubi?

Neki osemdesetletni železniški upokojenec je v bistvu ostal še vedno na delu. Iz svoje hiše blizu železnice šteje voze vsakega vlaka, ki vozi mimo. Neko nedeljo je vnuk opazil, da se dedek ni zmenil za vlak, ki je šel mimo in je začudeno vprašal, zakaj ne šteje vagonov.

»Na nedeljo ne delam,« je odgovoril dedek.

Vojaška tajnost. Neki znanstvenik je pred časom predaval na zelo tajnem zasedanju visokih časnikov in je začel svoj govor s smešnico. Nekaj dni pozneje se mu je v restavraciji približal general in mu rekel:

»Vaša smešnica mi je bila zelo všeč. Ali mi jo lahko ponovite tukaj, da pač ne bila več vojaška tajnost in bi jo lahko jaz pripovedoval družbi?«

»Kako to,« pravi otrok štirih let, »da je na svetu vsak dan toliko različnih dogodkov, da točno točno napolnijo časopis?«

Nekega dne se je moj ded, star 99 let, prerokal s čevljarjem zaradi čevljev, ki mu jih je ta delal.

»Čujte« je končno nepotrpežljivo vzkliknil čevljar, »zakaj se tako razburjate za par čevljev, ko vendar imate že 99 let. Morda mislite, da boste živeli še tako dolgo, da jih boste izrabili?«

»Poslušajte, dobri mož,« ga je s strogim pogledom pokaral ded, »mar ne veste, da malokdo umre po devetindevetdesetem letu? Tako namreč trdijo statistike.«

»Dobri« zmagajo v vseh televizijskih programih... razen v televizijskem dnevniku.

Neki gospe je vzelo sapo, ko je slišala od prodajavke, da neki klobuček stane 30.000 lir.

»Zakaj vendar, saj ta klobuk nima prav nič!«

»Prav zato je tako drag!«

Gospa zagleda fantalina, ki si prižiga cigareto.

»Takle frkolin, pa si že vtika cigareto v usta.«

Dečko pa samozavestno: »Kam pa naj jo vtaknem?«

Pisateljica Jessica Mitford, hči angleškega plemiča je pripovedovala, da je njen oče imel velikansko knjižnico, ki je bila podedovana iz roda v rod. Vendar pa oče ni nikoli bral nobene knjige. Traval je namreč, da je v mladosti prebral некоč roman Jacka Londona »Beli Očnjak«. »To je krasna knjiga,« je pravil.

»Popolnoma me je zadovoljila. Zato ne vem, zakaj bi moral brati še kako drugo knjigo.«

Ob jezeru neki mož lovi ribe. Nenadoma se približa lastnik jezera in prav mirno vpraša moža:

»Kakšen je kaj lov danes?«

»Izvrsten, gospod, nekaj kil izvrstnih ribic že imam.«

»Tako? Me zanima veste, ker sem lastnik jezera in tamle je napis, da je prepovedano loviti.«

»A tako, lastnik ste? Me veseli,« je mož navidez veselo vzkliknil. »Veste, kdo sem pa jaz? Največji lažnivec vse Evrope.«

Casopisno poročilo: ...Nesrečneža so našli z obrazom proti zemlji v mlaki krvi. Imel je dve rani: prva je bila zelo globoka: ta je povzročila njegovo smrt. Druga pa je bila na srečo nepomembna.

Marica se je prav na debelo zlagala in mama jo je okregala:

»Da te ni sram! Ko sem bila jaz majhna, nisem nikdar lagala.«

»Kdaj pa si začela, mama?«

Oče: »Kaj je rekel učitelj, ko je odkril, da sem ti jaz naredil nalogo?«

Mihec: »Je rekel, da bo dal poklicati v šolo starega očeta.«

Katera država je bogatejša, Jugoslavija ali Avstrija?

»Jugoslavija.«

»Zakaj?«

»Zato, ker ima Jugoslavija Jajce, Avstrija pa samo Beljak.«

»Daj, Peterček, zbudi se že,« kliče Mitja.

»Ne morem.«

»Zakaj pa ne?«

»Ker ne spim.«

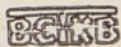
Nevesta je stopila iz cerkve in začela deliti poljube vsem prisotnim. Vrste sorodnikov in prijateljev kar ni hotelo biti konca. Ko je objela nekega drobnega, plešastega možiča, se ji je le zazdelo, da ga ni še nikoli videla.

»Midva se pa še ne poznavata?«

»Ne!«

»Zakaj se pa potem poljubljate z menoj?«

»Ne vem, gospa. Postavil sem se v vrsto, ker sem mislil, da v drogeriji dele brezplačno britvice za britje.«

BANCA DI CREDITO DI TRIESTE

S. P. A.

TRŽAŠKA KREDITNA BANKA

GLAVNICA LIR 600.000.000 - VPLAČANIH LIR 180.000.000

TRST - ULICA FABIO FILZI ŠT. 10

TEL. ŠT. 38-101, 38-045

BRZOJAVNI NASLOV: BANKRED

TVRDKA

Kerže

USTANOVljena
LETA 1868

TRST - TRG S. GIOVANNI 1

TEL. 35-019

Emajlirani štedilniki najmodernejših oblik na vsa goriva. Popolna oprema za kuhinje, jedilnice, restavracije iz emajla, nerjavečega (Inox) jekla, stekla itd. Električni likalniki, sesalci za prah, pralni stroji, grelci za vodo, hladilniki. Dekorativni predmeti umetne obrti, od keramike do brušenega kristala. Lestenci ter vse vrste električnih luči, klasične in moderne oblike.

Hotel penzion „Bled“

Roma - Via S. Croce in Gerusalemme, 40 - Tel. 777-102

PROPR. DIRETTORE VINKO LEVSTIK

HOTEL - PENSION »BLED«

Roma - Via S. Croce in Gerusalemme, 40
Tel. 777-102

PENSION »DANIELA«

Roma - Via L. Luzzatti, 31
Tel. 750-587

CENA 150.- LIR